

ZIŅOJUMS

Par nepieciešamību pārskatīt bāriņtiesu institucionālo modeli

LATVIJAS REPUBLIKAS

TIESĪBSARGS

2026

Satura rādītājs

1. Ievads	3
2. Esošās situācijas raksturojums	6
2.1. Iestādes nosaukuma neatbilstība tās funkcijām	8
2.2. Bāriņtiesu darbības vērtēšana – izklaidēta atbildības un kontroles sistēma	9
2.3. Viena sistēma – 42 atšķirīgas prakses	12
2.4. Bāriņtiesu kompetence kā institucionāla neatbilstība	14
2.4.1. Bērnu tiesību jautājumu koncentrācija vienā pašvaldības iestādē	15
2.4.2. Bāriņtiesas kā kvazinotariāts	16
2.4.3. Pilngadīgo personu aizsardzība un pārstāvība	18
2.4.3.1. Aizgādība	18
2.4.3.2. Pilngadīgas personas pārstāvība kriminālprocesā	21
2.5. Koleģialitāte, kas negarantē lēmumu kvalitāti	22
3. Galvenās identificētās problēmas	25
3.1. Bērna šķiršana no vecākiem – praksē bieži lietots galējais risinājums	25
3.2. Bērna saskarsmes un ģimenes atkalapvienošanās tiesību ierobežošana	27
3.3. Bērns – prioritārais klients, kuru bāriņtiesa nepazīst	29
3.4. Bērna tiesības tikt uzklausi tam bāriņtiesu praksē	31
3.5. Bāriņtiesas atzinums kā kavēklis tiesai pieņemt bērna interesēm atbilstošu spriedumu	36
3.6. Bāriņtiesu institucionālā modeļa efektivitātes trūkums bērnu tiesību aizsardzībā	39
3.6.1. Bāriņtiesu sadarbība ar valsts un pašvaldību institūcijām	39
3.6.2. Bāriņtiesu sadarbība ar zvērīnātiem advokātiem	46
3.6.3. Sabiedrības uzticēšanās bāriņtiesai	47
4. Līdzšinējo ierosinājumu reformēt bāriņtiesas nesasniegtie rezultāti	49
5. Bāriņtiesu priekšlikumi darba uzlabošanai	53
6. Secinājumi	56
7. Iespējamie risinājumu modeļi	58
7.1. Modelis A: Bāriņtiesu funkciju pārdale starp pašvaldības sociālo dienestu un tiesu	59
7.2. Modelis B: Bāriņtiesu funkciju pārdale starp Bērnu aizsardzības centru (ar filiālēm pašvaldībās) un tiesu	60
8. Rekomendācijas	63

1. Ievads

Bērna un ģimenes aizsardzība Latvijas Republikā ir valsts konstitucionāls pienākums, kas izriet no Latvijas Republikas Satversmes 110. panta. Vienlaikus bērnu tiesību aizsardzība ir cieši saistīta ar Satversmes 95. pantā nostiprināto cilvēka cieņas principu un Satversmes 96. pantā ietvertajām tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Demokrātiskā, tiesiskā valstī bērna tiesību aizsardzība ir valsts tiesiskuma, institucionālās kvalitātes un cilvēktiesību aizsardzības efektivitātes mēraukla.

Starptautiskie cilvēktiesību dokumenti paredz, ka bērna labākajām interesēm jābūt primāram apsvērumam visās darbībās, kas skar bērnu. To tieši nosaka Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 3. pants.¹ Savukārt Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību komiteja uzsvērusi, ka bērna labāko interešu princips nav deklaratīvs vai abstrakts, bet praktiski piemērojams tiesību princips, kas valstij uzliek pienākumu nodrošināt kvalitatīvu, individuālu un profesionālu katra bērna situācijas izvērtējumu.² Gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa, gan arī Satversmes tiesa ir nepārprotami noteikusi, ka šis princips attiecas uz visiem trim valsts varas atzariem – likumdevēja varu, izpildvaru un tiesu varu.³

Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā judikatūrā konsekventi norādījusi, ka bērnu lietās valstij ir pozitīvs pienākums nodrošināt efektīvu un profesionālu bērnu tiesību aizsardzības sistēmu. Valsts primārais pienākums ir nodrošināt bērnu tiesību uz ģimenes dzīves neaizskaramības efektīvu īstenošanu.⁴ Vienlaikus valstij ir pienākums efektīvi aizsargāt bērnus no vardarbības un nolaidības situācijās, kad kompetentajām iestādēm bija vai vajadzēja būt informācijai par iespējamu

¹ Apvienoto Nāciju Organizācija. [Bērnu tiesību konvencija](#). 3. pants. Pieņemta: 20.11.1989. Stājas spēkā: 02.09.1990. Latvijas Vēstnesis. 28.11.2014. 237. Pievienošanās: 14.05.1992.

² Apvienoto Nāciju Organizācija. [Vispārējais komentārs Nr. 14](#) (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts). CRC/C/GC/14.

³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2016. gada 16. jūnija spriedums lietā [Nr. 2015-18-01](#). 18.3. apakšpunkts.

⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 12. jūlija spriedums lietā [Nr. 25702/94](#) K. and T. pret Somiju, 151. – 168. punkts; 2002. gada 26. februāra spriedums lietā [Nr. 46544/99](#) Kutzner pret Vāciju, 67. – 76. punkts.

apdraudējumu.⁵ Valsts institūciju lēmumiem bērnu lietās jābalstās īpaši rūpīgā izvērtējumā un jebkurai iejaukšanās ģimenes dzīvē jābūt samērīgai un vērstai uz bērna labākajām interesēm.⁶

Īpaši būtiska ir Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņa, ka bērnu aizsardzības sistēmai jābūt balstītai aktuālā, individuālā un kvalitatīvā situācijas izvērtējumā, nepieļaujot formālu, stereotipisku vai institucionāli pašmērķīgu pieeju.⁷ Tiesa vienlaikus konstanti norāda, ka bērna interesēs parasti ir saglabāt ģimenes saites, izņemot gadījumus, kad tas radītu bērnam kaitējumu.⁸

Bērna tiesību aizsardzības sistēmai jābūt vienotai, profesionālai, paredzamai un uz bērna vajadzībām orientētai. Valstij ir pienākums ne tikai izveidot institucionālu mehānismu bērnu tiesību aizsardzībai, bet arī regulāri izvērtēt tā efektivitāti, kvalitāti un atbilstību mūsdienu cilvēktiesību standartiem. Šāds pienākums izriet arī no Valsts pārvaldes iekārtas likuma, kas nostiprina labas pārvaldības principu un valsts pienākumu nodrošināt efektīvu, uz cilvēku vērstu publisko pārvaldi.⁹

Līdzšinējo valdību deklarācijas ir paredzējušas bērnu aizsardzību un ģimeņu atbalstu kā prioritāti, iestājoties par mūsdienīgu cilvēktiesību pamatjautājumu regulējumu.¹⁰ Nav pamata domāt, ka turpmākās valdības šo konstitucionālo pienākumu izslēgs no prioritāšu saraksta, jo īpaši tādēļ, ka mūsdienu ģeopolitiskie, sociālie un demogrāfiskie izaicinājumi Latvijas ilgtspējīgas attīstības kontekstā¹¹ prasa pārvērtēt līdzšinējo kārtību un izvirzīt efektīvas bērnu aizsardzības sistēmas izveidi un stiprināšanu kā vienu no prioritārajiem valsts uzdevumiem.

Pēdējo desmit gadu laikā publiskajā telpā, tiesu praksē, profesionālajā vidē un cilvēktiesību institūciju darbā pastāvīgi aktualizēti jautājumi par pašreizējā bāriņtiesu institucionālā modeļa

⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 10. maija spriedums lietā [Nr. 29392/95](#) Z. and Others pret Apvienoto Karalisti, 73. – 75. punkts.

⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 12. jūlija spriedums lietā [Nr. 25702/94](#) K. and T. pret Somiju, 151. – 168. punkts.

⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2019. gada 10. septembra spriedums lietā [Nr. 37283/13](#) Strand Lobben and Others pret Norvēģiju, 204. – 220. punkts.

⁸ Turpat, 207. punkts.

⁹ [Valsts pārvaldes iekārtas likums](#): Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 21.06.2002. 94; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 25.07.2002. 14. Pieņemts: 06.06.2002. Stājas spēkā: 01.01.2003.

¹⁰ Piemēram, Latvijas Republikas Ministru kabinets. 15.09.2023. [Deklarācija par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību](#). Sk. arī Ministru kabineta 2024. gada 20. janvāra [rikojumu Nr. 55](#) "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai". Pasākums Nr. 10.1. Latvijas Vēstnesis. 23.01.2024. 16. Pieņemts: 20.01.2024. Stājas spēkā: 20.01.2024.

¹¹ [Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam](#). 28. punkts. Apstiprināta Latvijas Republikas Saeimā 2010. gada 10. jūnijā.

efektivitāti un atbilstību bērna labāko interešu principam. Informācija par iespējami nevienveidīgu praksi, nepietiekamu profesionalitāti, formālu pieeju bērna viedokļa noskaidrošanā un nepietiekamu bērna līdzdalības nodrošināšanu, kā arī sabiedrības uzticēšanās problēmām Tiesībsarga birojā saņemta no tiesām, advokātiem, nevalstiskajām organizācijām, pašvaldībām, bērnu tiesību aizsardzības jomas speciālistiem un pašas sabiedrības. Tiesībsardze bāriņtiesu problemātikai pievēršas, balstoties gan uz iedzīvotāju sūdzībām, konsultācijās ar iedzīvotājiem uzklusīto pieredzi viņu sadarbībā ar bāriņtiesām, gan uz iepriekš Tiesībsarga biroja veikto pārbaudes lietu secinājumiem. Turklāt šī ziņojuma aktualitāti pamato arī sabiedrībā nostiprinājusies pārliecība, ka bāriņtiesas lielā mērā darbojas kā represīvas, nevis bērnu tiesības atbalstošas un veicinošas iestādes.

Bāriņtiesas ik gadu no vecākiem šķir vairāk nekā 1000 bērnu. Ārpusģimenes aprūpē ik gadu atrodas vairāk nekā 5000 bērnu.¹² Praksē ilgstoši identificētas būtiskas atšķirības pašvaldību kapacitātē, resursos, profesionālajā sagatavotībā un pieejā bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem. Šāda situācija rada risku, ka bērna tiesību nodrošināšanas un aizsardzības kvalitāte Latvijā faktiski kļūst atkarīga no konkrētās administratīvās teritorijas, nevis vienotiem cilvēktiesību standartiem. Nevienveidīga pieeja nav savienojama ar bērna labāko interešu principu, vienlīdzības principu un valsts pozitīvo pienākumu nodrošināt efektīvu bērnu tiesību aizsardzību vienotā kvalitātē visā valstī.

Nemot vērā minēto, kā arī pamatojoties uz Latvijas Republikas tiesībsarga stratēģijā 2022. – 2026. gadam un 2026. gada plānā noteikto darba prioritāti – bērnu tiesību aizsardzība, Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā noteikto kompetenci iesniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu, kā arī Tiesībsarga likuma 11. panta 1. un 4. punktu, 15. panta otro daļu, tiek sagatavots šis ziņojums par nepieciešamību pārskatīt pašreizējo bāriņtiesu institucionālo modeli, piedāvājot alternatīvus modeļus, kas neizslēdz iespēju veidot citu modeli, ja tas būtu vēl atbilstošāks bērnu labākajām interesēm. Ziņojumā netiek vērtēta atsevišķu bāriņtiesu rīcība vai individuāli gadījumi.

¹² Bērnu aizsardzības centrs. 2025. [Analītisks pārskats par bāriņtiesu darbu 2024. gadā](#). 6. un 12. lp.

2. Esošās situācijas raksturojums

Bāriņtiesas kā organizatoriskas struktūras un lēmējinstītūcijas radās citā tiesiskajā realitātē. Piemēram, Rīgas bāriņtiesas dibināšanu saista ar 16. gadsimtu, kad Rīgas rāte izveidoja īpašu iestādi “pār nepilngadīgiem bērniem, garā vājiem un sajukušiem, klaji atzītiem par izšķērdētājiem, sievietēm vispār un mājās neesošiem, un bez vēsts nozudušiem”.¹³ Pats termins "bāriņu tiesa" tika pieņemts Krievijas impērijas 1889. gada tiesību reformas gaitā. Latvijas pirmās brīvvalsts laikā bāriņtiesas un pagasttiesas darbojās kā speciālas tiesas, kuru darbību kontrolēja un vadīja mīertiesas un apgabaltiesas. Pilsētu bāriņtiesām piekrita likumos paredzēto aizbildnības un aizgādības lietu pārzināšana, kā arī uzraudzība pār noteiktām iestādēm un noteiktu personu mantu.¹⁴ Savukārt, pagasttiesa vienlaikus bija tiesas spriedēja, notārs, tiesu izpildītājs un juridisku padomu devējs.¹⁵

Pēc Latvijas Republikas neatkarības atgūšanas lietas par adopciju, no vecāku varas, aizbildnības vai aizgādības izrietošajām attiecībām turpināja kārtot un kontrolēt padomju gados izveidotās aizbildnības un aizgādības iestādes.¹⁶ Tikai 1995. gada 6. novembrī tika pieņemts likums "Par bāriņtiesām un pagasttiesām", kas paredzēja jaunās institūcijas sākt veidot ar 1996. gada 1. martu un to, ka bāriņtiesas (pagasttiesas) ir attiecīgās pašvaldības izveidotas un finansētas aizbildnības un aizgādības iestādes.¹⁷ **Atjaunojot pagasttiesu darbību, tika iedibināta izpratne, ka bērnu tiesību aizsardzības iestāde papildus pamatuzdevumam var veikt citas funkcijas, kurām ar bērnu tiesību aizsardzību ir nosacīta saistība, un šāda nostāja nostiprināta arī turpmāk.**¹⁸ Likumdevējs tiesu reformas ietvaros bāriņtiesas un pagasttiesas atjaunoja kā tiesas vai vismaz tiesu sistēmai piederīgas institūcijas,¹⁹ tādēļ **laikā no 1998. gada 11. novembra bāriņtiesas (pagasttiesas) tika**

¹³ Rīgas bāriņtiesa. 2007. Atjaunotās Rīgas bāriņtiesas desmitgade. 9. lpp.

¹⁴ [Likums par pilsētu bāriņtiesām un tieslietu ministra instrukcija pilsētu bāriņtiesām](#). 1938. Neoficiāls izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija.

¹⁵ Vucāne M. 05.05.2015. [Bāriņtiesa: vai vecās pagasttiesas pineklos](#). Jurista vārds, Nr.18 (870).

¹⁶ Gorbunova V. 2019. [Bāriņtiesas: no 19. gadsimta līdz sistēmas reformai](#).

¹⁷ [Likums "Par bāriņtiesām un pagasttiesām"](#), 1. panta pirmā un ceturrtā daļa, 2. panta pirmā un trešā daļa (likuma pamata redakcijā). Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 23.11.1995. 182; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 11.01.1996. 1. Pieņemts: 06.11.1995. Stājas spēkā: 07.12.1995. Zaudē spēku: 01.01.2007.

¹⁸ Vucāne M. 05.05.2015. [Bāriņtiesa: vai vecās pagasttiesas pineklos](#). Jurista vārds, Nr.18 (870).

¹⁹ Vucāne M. 05.05.2015. [Bāriņtiesa: vai vecās pagasttiesas pineklos](#). Jurista vārds, Nr.18 (870).

iekļautas tiesu sistēmai piederīgo iestāžu lokā,²⁰ taču vēlāk izslēgtas no tā,²¹ pamatojoties uz to, ka bāriņtiesas (pagasttiesas) ir pašvaldību izveidotas iestādes, kuras neveic tiesas spriešanu, bet pieņem administratīvos aktus.²²

Jau pirmais bāriņtiesu darbību regulējošais likums no pagasttiesām un bāriņtiesām pārņēma koleģiālu lietas izskatīšanu.²³ Bāriņtiesas (pagasttiesas) priekšsēdētāju un locekļus ievēlēja attiecīgās pilsētas dome (pagasta padome) uz trijiem gadiem, kura arī noteica, cik kopumā locekļu būs attiecīgajā bāriņtiesā (pagasttiesā). Par bāriņtiesas (pagasttiesas) priekšsēdētāju un tiesas locekļiem varēja ievēlēt attiecīgajā administratīvajā teritorijā pastāvīgi dzīvojošas vai strādājošas personas, kurām bija pedagoģiskā, juridiskā, medicīniskā vai sociālā darbinieka izglītība, kuras sasniegušas 25 gadu vecumu un prata valsts valodu.²⁴ Vēlāk izglītības prasības precizētas, paredzot, ka personu, kurai nav norādītās speciālās izglītības, bet ir augstākā izglītība citā jomā, par bāriņtiesas (pagasttiesas) priekšsēdētāju vai locekli var ievēlēt tad, ja tā ir saņēmusi apliecību par labklājības ministra un tieslietu ministra apstiprinātas bāriņtiesu un pagasttiesu darbinieku apmācības programmas apgūšanu.²⁵ Ar bāriņtiesu (pagasttiesu) darbības atjaunošanu tika paplašināta arī bāriņtiesas kompetence, piemēram, paredzot tai piedalīties lietas izskatīšanā tiesā un sniegt savu atzinumu, ja tiesa to atzīst par nepieciešamu,²⁶ kā arī pieņemt vienpersoniskus lēmumus.²⁷

Likuma "Par bāriņtiesām un pagasttiesām" piemērošana praksē izrādījās sarežģīta, jo tajā netika skaidri formulētas bāriņtiesu tiesības un pienākumi, lietu izskatīšanas un lēmumu pieņemšanas

²⁰ [Likums "Par tiesu varu"](#), 106.⁶ un 106.⁷ pants (likuma redakcijā no 11.11.1998. līdz 21.10.2005). Latvijas Republikas likums. Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs. 14.01.1993. 1/2; Diena. 15.01.1993. 9. Pieņemts: 15.12.1992. Stājas spēkā: 01.01.1993.

²¹ Bāriņtiesas (pagasttiesas) izslēgtas no tiesu sistēmai piederīgo iestāžu loka ar 22.09.2005. [likumu "Grozījumi likumā "Par tiesu varu"](#).

²² Likumprojekta Nr. 1134 (2005) "Grozījumi likumā "Par tiesu varu"" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums ([anotācija](#)).

²³ Vucāne M. 05.05.2015. [Bāriņtiesa: vai vecās pagasttiesas pinekļos](#). Jurista vārds, Nr.18 (870).

²⁴ [Likums "Par bāriņtiesām un pagasttiesām"](#), 6. un 7. pants (likuma pamata redakcijā). Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 23.11.1995. 182; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 11.01.1996. 1. Pieņemts: 06.11.1995. Stājas spēkā: 07.12.1995. Zaudē spēku: 01.01.2007.

²⁵ [Likums "Par bāriņtiesām un pagasttiesām"](#), 7. panta pirmā daļa (likuma redakcijā no 28.11.1997.). Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 23.11.1995. 182; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 11.01.1996. 1. Pieņemts: 06.11.1995. Stājas spēkā: 07.12.1995. Zaudē spēku: 01.01.2007.

²⁶ [Likums "Par bāriņtiesām un pagasttiesām"](#), 20. panta 2. punkts (likuma pamata redakcijā). Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 23.11.1995. 182; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 11.01.1996. 1. Pieņemts: 06.11.1995. Stājas spēkā: 07.12.1995. Zaudē spēku: 01.01.2007.

²⁷ [Likums "Par bāriņtiesām un pagasttiesām"](#), 21. panta trešā daļa (likuma pamata redakcijā). Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 23.11.1995. 182; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 11.01.1996. 1. Pieņemts: 06.11.1995. Stājas spēkā: 07.12.1995. Zaudē spēku: 01.01.2007.

principi, starpinstitucionālās sadarbības un citi jautājumi.²⁸ Tādēļ 2006. gada 22. jūnijā tika pieņemts jauns Bāriņtiesu likums, kas stājās spēkā 2007. gada 1. janvārī un kam bija jāatrisina iepriekš konstatētā problemātika.

Tādējādi bāriņtiesas **pēc Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanas tika atjaunotas un pēc inerces saglabātas iepriekšējā, vēsturiskajā veidolā**, kur pašvaldības izraudzītu locekļu koleģiālā sastāvā tiek izlemti būtiski cilvēktiesību jautājumi un paralēli bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem tiek pildīti citi uzdevumi. **Lēmums par bāriņtiesu atjaunošanu nebija balstīts mūsdienu cilvēktiesību izpratnē vai analizē par to, kādam jābūt bērnu tiesību aizsardzības institucionālajam modelim demokrātiskā, tiesiskā un sociāli atbildīgā valstī.** Rezultātā bāriņtiesas tika iekļautas un pēc tam atkal izslēgtas no tiesu sistēmai piederīgo institūciju loka, kas norāda uz jau tolaik pastāvošo konceptuālo nenoteiktību un grūtībām skaidri definēt bāriņtiesas vietu valsts institucionālajā sistēmā.

2.1. Iestādes nosaukuma neatbilstība tās funkcijām

Nosaukums “bāriņu tiesa”, kas tika radīts 19. gadsimta nogalē Krievijas impērijā, tiek saglabāts un lietots arī šobrīd neatkarīgā Latvijas Republikā, lai apzīmētu bērnu tiesību aizsardzības iestādi pašvaldībā, kura sniedz vēl arī citus, ar bērnu tiesībām nesaistītus pakalpojumus.

Iestādes nosaukums ir maldinošs. Tas rada priekšstatu par iestādes piederību tiesu varai, tomēr bāriņtiesa nav ar tiesu varu saistīta institūcija – tā ir pašvaldības iestāde, kas ir atkarīga no attiecīgās pašvaldības domes piešķirtajiem materiāltehniskajiem²⁹ un finanšu līdzekļiem,³⁰ kas vienlaikus nosaka arī bāriņtiesu organizatorisko struktūru.³¹ Tāpat nav pamata uzskatīt, ka šī iestāde strādā tikai ar bāreņu – bērnu, kuru vecāki ir miruši vai likumā noteiktajā kārtībā atzīti par mirušiem – jautājumiem. Līdz ar to iestādes nosaukums “bāriņtiesa” neatbilst ne iestādes funkcijām, ne lomai valsts pārvaldes institucionālajā sistēmā.

²⁸ Likumprojekta Nr. LP1409 (2005) „Bāriņtiesu likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums ([anotācija](#)).

²⁹ Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumi Nr. 1037 "[Bāriņtiesas darbības noteikumi](#)", 7. punkts. Latvijas Vēstnesis. 29.12.2006. 207. Pieņemts: 19.12.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

³⁰ [Bāriņtiesu likums](#), 2. panta pirmā daļa un 3. panta pirmā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

³¹ Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumi Nr. 1037 "[Bāriņtiesas darbības noteikumi](#)", 3. punkts. Latvijas Vēstnesis. 29.12.2006. 207. Pieņemts: 19.12.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

2.2. Bāriņtiesu darbības vērtēšana – izklaidēta atbildības un kontroles sistēma

Valsts pārvalde ir organizēta vienotā hierarhiskā sistēmā. Neviena iestāde vai pārvaldes amatpersona nevar atrasties ārpus šīs sistēmas.³² Pašvaldības ir izpildvaras sastāvdaļa, attiecīgi arī pašvaldības dome valsts konstitucionālajā iekārtā ir izpildvaras institūcija, kas, būdama demokrātiski ievēlēta, vienlaikus ir arī politiska institūcija.³³ Pašvaldību likums paredz, ka katra pašvaldība īsteno noteiktas autonomās funkcijas. Autonomā funkcija paredz pašvaldībai pienākumu darboties šajā jomā un norāda, ka šī joma ir pašvaldības pārziņā. Viena no šādām autonomajām funkcijām ir īstenot bērnu un aizgādībā esošo personu tiesību un interešu aizsardzību,³⁴ kuras izpildi attiecīgā pašvaldība organizē un finansē no pašvaldības budžeta.³⁵

Jāuzsver, ka neviena pašvaldības autonomā funkcija neparedz pašvaldībai deleģējumu spriest tiesu vai veikt Notariāta likumā noteiktās darbības.

Vienā pašvaldībā var izveidot ne vairāk kā vienu bāriņtiesu, bet vairākas pašvaldības var veidot arī kopīgu bāriņtiesu.³⁶ Bāriņtiesa, darbojoties jomā, kas ar likumu nodota pašvaldības autonomajā kompetencē, pārstāv attiecīgo pašvaldību, bet **pašvaldība ir atbildīga par bāriņtiesas darbību.**³⁷

To, kurai iestādei zemākā iestāde ir padota, nosaka likums vai zemākās iestādes nolikums. Teorētiski padotību pār bāriņtiesu īsteno pašvaldības dome pati vai ar atsevišķas iestādes vai amatpersonas starpniecību.³⁸ Padotību var īstenot pakļautības vai pārraudzības formā. **Pakļautība** nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības dot rīkojumu zemākai iestādei vai amatpersonai, kā arī atcelt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmumu. **Pārraudzība** nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības pārbaudīt zemākas iestādes vai amatpersonas

³² [Valsts pārvaldes iekārtas likums](#), 6 pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 21.06.2002. 94; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 25.07.2002. 14. Pieņemts: 06.06.2002. Stājas spēkā: 01.01.2003.

³³ Danovskis E. 15.02.2022. Pašvaldība. Jurista Vārds, Nr. 7 (1221). 102. – 103. lpp.

³⁴ [Pašvaldību likums](#), 4. panta pirmās daļas 11. punkts. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 04.11.2022. 215. Pieņemts: 20.10.2022. Stājas spēkā: 01.01.2023.

³⁵ [Pašvaldību likums](#), 4. panta trešā un ceturrtā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 04.11.2022. 215. Pieņemts: 20.10.2022. Stājas spēkā: 01.01.2023.

³⁶ [Bāriņtiesu likums](#), 2. panta piektā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

³⁷ [Valsts pārvaldes iekārtas likums](#), 5. panta otrā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 21.06.2002. 94; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 25.07.2002. 14. Pieņemts: 06.06.2002. Stājas spēkā: 01.01.2003.

³⁸ [Valsts pārvaldes iekārtas likums](#), 29. pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 21.06.2002. 94; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 25.07.2002. 14. Pieņemts: 06.06.2002. Stājas spēkā: 01.01.2003.

lēmuma tiesiskumu un atcelt prettiesisku lēmumu, kā arī prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu.³⁹

Pašvaldības izpilddirektors īsteno attiecīgās pašvaldības administrācijas, tātad arī bāriņtiesas pieņemto pārvaldes lēmumu tiesiskuma kontroli.⁴⁰ Ar pārvaldes lēmumu tiek saprasts lēmums, ar ko regulē konkrētas publiski tiesiskas attiecības, tai skaitā ar privātpersonu, izdodot administratīvo aktu.⁴¹ Līdz ar to **bāriņtiesu daļēju pārraudzību var īstenot izpilddirektors**. Vienlaikus Pašvaldību likums paredz valsts pārvaldes iestādēm un amatpersonām, kuras pārrauga pašvaldības darbības likumību, tostarp sociālās drošības un bērnu tiesību aizsardzības jautājumos, un konstatē, ka bāriņtiesa vai tās amatpersonas nepilda vai pārkāpj ārējos normatīvos aktus vai nepilda tiesas spriedumus, ir pienākums nekavējoties par to ziņot Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijai.⁴² Līdz ar to **nenoteiktā kārtībā bāriņtiesu darbības vērtēšanā paredzēts iesaistīties arī Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijai**.

Bāriņtiesu likums nenoteic pašvaldības domes (tās speciāli pilnvarotas iestādes vai amatpersonas) tiesības īstenot bāriņtiesu padotību jebkādā no padotības formām. Bāriņtiesu likuma 5. panta “Bāriņtiesu pārraudzība, darbības uzraudzība un metodiskā palīdzība” regulējums bāriņtiesu attiecības ar pašvaldību domēm aprobežo ar bāriņtiesas pienākumu sniegt gada vai ārpuskārtas pārskata ziņojumu par tās darbību un attiecīgā ziņojuma publicēšanu pašvaldības mājaslapā.⁴³

Lai noskaidrotu, vai un kādā formā pašas pašvaldības noregulējušas padotības pār bāriņtiesām jautājumu, izskatīti 7 pēc nejaušības principa izvēlēti bāriņtiesu nolikumi, attiecīgo pašvaldību nolikumi, kā arī pārbaudīti Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra Publisko personu un iestāžu

³⁹ [Valsts pārvaldes iekārtas likums](#), 7. panta trešā, ceturtā un piektā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 21.06.2002. 94; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 25.07.2002. 14. Pieņemts: 06.06.2002. Stājas spēkā: 01.01.2003.

⁴⁰ [Pašvaldību likums](#), 22. panta pirmās daļas 12. punkts. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 04.11.2022. 215. Pieņemts: 20.10.2022. Stājas spēkā: 01.01.2023.

⁴¹ [Valsts pārvaldes iekārtas likums](#), 1. panta 7. punkts. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 21.06.2002. 94; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 25.07.2002. 14. Pieņemts: 06.06.2002. Stājas spēkā: 01.01.2003.

⁴² [Valsts pārvaldes iekārtas likums](#), 64. pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 21.06.2002. 94; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 25.07.2002. 14. Pieņemts: 06.06.2002. Stājas spēkā: 01.01.2003.

⁴³ [Bāriņtiesu likums](#), 5. panta ceturtā un piektā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

saraksta dati (sk. 1. tabulu). Kā redzams, pašvaldības atšķirīgi un pretrunīgi centušās noteikt bāriņtiesu padotību.

1. tabula. Izlasē iekļauto pašvaldību bāriņtiesu padotības formas

Bāriņtiesa	Pašvaldības nolikums	Bāriņtiesas nolikums	UR Publisko personu un iestāžu saraksts
Valmieras novada bāriņtiesa	Izpilddirektora pārraudzībā ⁴⁴	Izpilddirektora pārraudzībā ⁴⁵	Pakļautība
Saulkrastu novada bāriņtiesa	Nav ⁴⁶	Nav ⁴⁷	Pakļautība
Jēkabpils novada bāriņtiesa	Nav ⁴⁸	Nav ⁴⁹	Pakļautība
Liepājas bāriņtiesa	Nav ⁵⁰	Domes pārraudzībā un izpilddirektora pakļautībā ⁵¹	Pārraudzība
Jūrmalas bāriņtiesa	Īpaša statusa iestāde, kurai ar likumu ir noteikta atšķirīga padotība un darbības forma ⁵²	Nav ⁵³	Pārraudzība
Cēsu novada bāriņtiesa	Izpilddirektora vietnieka padotībā ⁵⁴	Izpilddirektora pakļautībā ⁵⁵	Pārraudzība
Dienvidkurzemes novada bāriņtiesa	Nav ⁵⁶	Izpilddirektora pārraudzībā ⁵⁷	Pārraudzība

⁴⁴ Valmieras novada pašvaldības domes 20.02.2024. saistošie noteikumi Nr. 118 "[Valmieras novada pašvaldības nolikums](#)", 48.1. apakšpunkts. Latvijas Vēstnesis. 27.02.2024. 41. Pieņemts: 20.02.2024. Stājas spēkā: 28.02.2024.

⁴⁵ [Valmieras novada pašvaldības iestādes „Valmieras novada Bāriņtiesa” nolikums](#). Apstiprināts ar Valmieras novada pašvaldības domes 26.08.2021. lēmumu Nr.282 (protokols Nr.9, 75.§). Grozīts ar Valmieras novada pašvaldības domes 31.07.2025. lēmumu Nr.465 (protokols Nr.14, 41.§).

⁴⁶ Saulkrastu novada domes 30.07.2025. saistošie noteikumi Nr. SN 15/2025 "[Saulkrastu novada pašvaldības nolikums](#)". Latvijas Vēstnesis. 13.08.2025. 154. Pieņemts: 30.07.2025. Stājas spēkā: 14.08.2025.

⁴⁷ [Saulkrastu novada bāriņtiesas nolikums](#). Apstiprināts ar Saulkrastu novada domes 27.10.2021. lēmumu Nr.160 (protokols Nr. 11/2021§14). Saulkrastu novada domes reģ.nr. leN 13/2021.

⁴⁸ Jēkabpils novada domes 13.07.2023. saistošie noteikumi Nr. 26 "[Jēkabpils novada pašvaldības nolikums](#)". Latvijas Vēstnesis. 18.07.2023. 136. Pieņemts: 13.07.2023. Stājas spēkā: 19.07.2023.

⁴⁹ [Jēkabpils novada bāriņtiesas nolikums](#). Apstiprināts ar Jēkabpils novada domes 19.08.2021. lēmumu Nr.120 (protokols Nr. 6, 47.§). Grozījumi: 23.09.2021. lēmums Nr.253; 28.10.2021. lēmums Nr. 325; 25.08.2022. lēmums Nr.701; 11.07.2024. lēmums Nr.512.

⁵⁰ Liepājas valstspilsētas pašvaldības domes 19.10.2023. saistošie noteikumi Nr. 17 "[Liepājas valstspilsētas pašvaldības nolikums](#)". Latvijas Vēstnesis. 23.10.2023. 205. Pieņemts: 19.10.2023. Stājas spēkā: 24.10.2023.

⁵¹ Liepājas valstspilsētas pašvaldības domes 25.01.2025. nolikums Nr. 2 "[Liepājas bāriņtiesas nolikums](#)". Apstiprināts ar Liepājas valstspilsētas pašvaldības domes 25.01.2024. lēmumu Nr.10/1 (protokols Nr.1, 10.§).

⁵² Jūrmalas domes 25.05.2023. saistošie noteikumi Nr. 8 "[Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības nolikums](#)". 5.14. apakšpunkts un 6. punkts. Latvijas Vēstnesis. 30.05.2023. 103. Pieņemts: 25.05.2023. Stājas spēkā: 01.06.2023.

⁵³ Jūrmalas pilsētas domes 18.06.2020. nolikums Nr. 17 "[Jūrmalas bāriņtiesas nolikums](#)". Pieņemts Jūrmalas pilsētas domes 18.06.2020. sēdē (protokols Nr.8, 23§). Grozīts ar domes 30.09.2021. 24.nolikumu un 27.01.2022. 4.nolikumu.

⁵⁴ Cēsu novada domes 23.05.2024. saistošie noteikumi Nr. 13 "[Cēsu novada pašvaldības nolikums](#)", 23.3.2. apakšpunkts. Latvijas Vēstnesis. 30.05.2024. 104. Pieņemts: 23.05.2024. Stājas spēkā: 31.05.2024.

⁵⁵ Cēsu novada domes 17.08.2023. nolikums Nr. 168 "[Cēsu novada bāriņtiesas nolikums](#)". Apstiprināti ar Cēsu novada domes 17.08.2023.lēmumu Nr.436.

⁵⁶ Dienvidkurzemes novada pašvaldības domes 30.05.2024. saistošie noteikumi Nr. 2024/9 "[Dienvidkurzemes novada pašvaldības nolikums](#)". Latvijas Vēstnesis. 06.06.2024. 109. Pieņemts: 30.05.2024. Stājas spēkā: 07.06.2024.

⁵⁷ Dienvidkurzemes novada pašvaldības iestādes "[Dienvidkurzemes novada Bāriņtiesa](#)" 30.09.2024. nolikums.

Bērnu aizsardzības centrs uzrauga⁵⁸ bāriņtiesu darbību bērna un aizgādībā esošās personas tiesību un interešu aizsardzībā. Kopš 2021. gada⁵⁹ **noteiktās jomās** (aizgādības tiesību pārtraukšanas, atņemšanas, pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošanas un ārpusģimenes aprūpes jomās) **bāriņtiesas atrodas Bērnu aizsardzības centra funkcionālajā pārraudzībā. Tam ir tiesības rīkoties** (dot bāriņtiesai attiecīgu uzdevumu), taču **tikai tad, ja**, pārbaudot konkrētās lietas apstākļus, **tiek konstatēts būtisks bērna tiesību un interešu apdraudējums vai aizskārums**. Bērnu aizsardzības centra **dotie uzdevumi bāriņtiesai** funkcionālās pārraudzības ietvaros **nav galīgs jautājuma noregulējums** – pēc uzdevuma došanas bāriņtiesas savu viedokli par šo Bērnu aizsardzības centra uzdevumu pauž vai nu lēmumā, vai veicot dotos uzdevumus, vai arī informējot centru par tā dotā uzdevuma izpildi, ja uzdevuma izpilde neparedz lēmuma pieņemšanu.⁶⁰

Metodisko palīdzību bāriņtiesām jāsāņem **gan no Bērnu aizsardzības centra, gan Tieslietu ministrijas**. Tiesiskuma kontrole pār bāriņtiesu administratīvajiem aktiem un faktisko rīcību tiek īstenota **administratīvajā tiesā** tikai tajos gadījumos, kad tie tiek pārsūdzēti. Noteiktus bāriņtiesas lēmumus apstiprina **vispārējās jurisdikcijas tiesa**.⁶¹

Nemot vērā minēto, secināms, ka bāriņtiesu padotības jautājumā valsts pārvaldes iekārtas risinājumi nav vienlīdz izprotami un kopumā rada šaubas par jēdzienu “pārraudzība” un “pakļautība” vienveidīgu izpratni atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumam. Bāriņtiesu darbības vērtēšanā iesaistīta virkne institūciju, taču **neviens no tām neuzņemas atbildību par bāriņtiesas darbu pilnībā**, kas rada izklaidētu **atbildības sistēmu**.

2.3. Viena sistēma – 42 atšķirīgas prakses

Pašvaldību veikspēja ir atšķirīga, nav paredzams, ka visām pašvaldībām būs līdzīgi finanšu rādītāji un līdzvērtīga funkciju īstenošanas intensitāte un kvalitāte. **Dažādība, katras pašvaldības**

⁵⁸ [Bāriņtiesu likums](#), 5. panta 1., 1.¹ un 2. daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

⁵⁹ Likums “[Grozījumi Bāriņtiesu likumā](#)”. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 118, 19.06.2021. Pieņemts: 16.06.2021. Stājas spēkā: 01.07.2021.

⁶⁰ Likumprojekta Nr.1047/Lp13 „Grozījumi Bāriņtiesu likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums ([anotācija](#)).

⁶¹ Atbilstoši Bāriņtiesu likuma 51. pantam tie ir lēmumi par pilngadības piešķiršanu pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas; par atlīdzību aizbildnim (aizgādnim), ja tā pārsniedz 426 euro; par mājas kārtībā izdarītu mantojuma dalīšanu, ja aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas daļa pārsniedz 14 000 euro.

unikalitāte, atšķirīgās pieejas dažādu jautājumu risināšanā, tā ir pašvaldībām raksturīga iezīme.⁶²

Katra pašvaldība izveido atsevišķu bāriņtiesu, un pastāv iespēja vairākām pašvaldībām izveidot vienu kopīgu bāriņtiesu.⁶³ Pašvaldības dome piešķir tās bāriņtiesai finanšu līdzekļus,⁶⁴ nodrošina darbam piemērotas telpas un nepieciešamo aprīkojumu, kā arī apstiprina bāriņtiesas organizatorisko struktūru, apmeklētāju pieņemšanas laiku un kārtību, kādā administratīvā procesa dalībnieki var iepazīties ar lietas materiāliem.⁶⁵

Atbilstoši Ministru kabineta 2022. gada 26. aprīļa noteikumiem Nr. 262 “Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs, amatu klasifikācijas un amatu apraksta izstrādāšanas kārtība” bāriņtiesu atalgojums kvalificēts septiņos līmeņos 7. saimē “Bāriņtiesa”. Neraugoties uz Labklājības ministrijas un Bērnu aizsardzības centra vairākkārtējiem aicinājumiem pašvaldībām rast iespēju pārskatīt un palielināt bāriņtiesu darbinieku mēnešalgas, **katrā pašvaldībā bāriņtiesas locekļiem arvien ir atšķirīgs atalgojums, kā arī materiāltehniskais nodrošinājums darba pienākumu izpildei** (darba telpas, biroja tehniskais nodrošinājums, transportlīdzekļi, degvielas apjoms u.c.). Tas ietekmē attiecīgās bāriņtiesas spējas izpildīt pienākumus, piesaistīt profesionālus speciālistus, vienmērīgi dalīt darba slodzi, nodrošināt darbiniekiem mūsdienīgu un darba pienākumiem atbilstošu materiāltehnisko nodrošinājumu.

Bāriņtiesas veic savus pienākumus dažādā kvalitātē, tostarp atšķirīgi vērtē situāciju bērna dzīvē. Nereti personas tādēļ maina dzīvesvietu, lai attiecīgo lietu skatītu cita bāriņtiesa (izņemot bērna aizgādības tiesību pārtraukšanas un atjaunošanas jautājumos⁶⁶). Bāriņtiesas visbiežāk neiejaucas viena otras darbā, pat tad, ja otras bāriņtiesas rīcībā un pieņemtajos lēmumos ir acīmredzami trūkumi.

⁶² Danovskis E. 15.02.2022. Pašvaldība. Jurista Vārds Nr. 7 (1221). 102.–103.lpp.

⁶³ [Bāriņtiesu likums](#), 2. panta piektā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

⁶⁴ [Bāriņtiesu likums](#), 3. panta pirmā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

⁶⁵ Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumi Nr. 1037 "[Bāriņtiesas darbības noteikumi](#)", 2., 3. un 7. punkts. Latvijas Vēstnesis. 29.12.2006. 207. Pieņemts: 19.12.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

⁶⁶ [Bāriņtiesu likums](#), 55. panta trešā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

Bāriņtiesām līdz 2022. gada sākumam nebija vienotas informācijas sistēmas, kas nodrošinātu savlaicīgu un kvalitatīvu datu apmaiņu starp institūcijām. 2022. gadā uzsākta bāriņtiesu informācijas sistēmas "BARIS" ieviešana, kuru visām bāriņtiesām bija plānots izmantot jau 2024. gadā,⁶⁷ lai visās pašvaldībās attiecīgā informācija būtu apkopta, pārskatāma un pieejama, kas sekmētu arī Bērnu aizsardzības centra uzraudzību. BARIS lietošanas kārtība nav regulēta, tādēļ praksē bāriņtiesas šo sistēmu lieto katra pēc sava ieskata.⁶⁸ BARIS nav valsts informācijas sistēma.⁶⁹

2.4. Bāriņtiesu kompetence kā institucionāla neatbilstība

Valsts bāriņtiesām ir noteikusi plašu un neviendabīgu funkciju tvērumu. Bāriņtiesu kompetence ir sadrumstaloti noteikta Bāriņtiesu likumā, Civillikumā, Bērnu tiesību aizsardzības likumā un vairākos citos normatīvajos aktos.⁷⁰ Šai pašvaldības iestādei ir plaša un ekskluzīva kompetence, kā dēļ **Bāriņtiesu likuma 2. panta pirmajā daļā** sniegtais iestādes definējums – **"bāriņtiesa ir pašvaldības izveidota aizbildnības un aizgādības iestāde"** – ir maldīgs, jo bāriņtiesu pienākumi pārsniedz aizbildnības un aizgādības jautājumu robežas.

Valsts ir noteikusi bāriņtiesām paralēli bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem (*piemēram, par aizgādību, ārpusģimenes aprūpi, adopciju, bērna pārstāvību patvēruma procedūras laikā vai izraidīšanas procedūras laikā u.c. jautājumiem*) **risināt ar bērnu tiesībām nesaistītus jautājumus** – **aizsargāt aizgādībā esošo personu tiesības un intereses** (*piemēram, iecelt personai aizgādni, uzraudzīt aizgādņa rīcību, aizstāvēt aizgādībā esošās personas mantiskās intereses, izšķirt domstarpības ar aizgādni u.c.*), **iecelt aizgādņus mantai un mantojumam, veikt notariālās darbības** novadu teritoriālajās vienībās, kurās nav notāra (*piemēram, apliecināt darījumus, pilnvaras un personu parakstu īstumu, sagatavot dažādu darījumu aktu, testamentu, pilnvaru projektus, izsniegt paziņojumus līdzējiem par līguma grozīšanu vai uzteikšanu līdzēju pretējām*

⁶⁷ Ministru kabineta 2022. gada 21. decembra rīkojums Nr. 967 "[Par Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņēm 2022.–2027. gadam](#)". Pamatnostādņu 1. mērķa politikas rezultatīvais rādītājs Nr. 6.10. Latvijas Vēstnesis. 29.12.2022. 252. Pieņemts: 21.12.2022. Stājas spēkā: 21.12.2022.

⁶⁸ [Eiropas Parlamenta un Padomes Regula](#) (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula).. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. 04.05.2016. L 119/1.

⁶⁹ Datu valsts inspekcija. 2025. [Inspekcija noslēgusi pārbaudi par personas datu aizsardzības pārkāpumu.](#)

⁷⁰ Piemēram, [Pacientu tiesību likumā](#), [Patvēruma likumā](#), [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā](#), [Energoresursu cenu ārkārtēja pieauguma samazinājuma pasākumu likumā](#), [Latvijas Sodų izpildes kodeksā](#).

pusēm u.c.), **pārstāvēt pilngadīgas personas kriminālprocesos**⁷¹, kurām nav ierobežota rīcībspēja un nodibināta aizgādība.

Bāriņtiesas kompetences plašums – pierādījumu iegūšana, izvērtēšana, lemšana, uzraudzība, aizstāvība, pārstāvība un citi pienākumi – kopsakarā ar iestādes darbību savstarpēji nesaistītās jomās un katras pašvaldības atšķirīgo veiktspēju rada augstu risku praktiskai iespējai nodrošināt vienlīdzīgu un profesionāli augstvērtīgu bērnu tiesību aizsardzību. No mūsdienu tiesiskas valsts izpratnes skatpunkta šādai **sistēmai un tai dotajam uzticības mandātam ir nepieciešams rūpīgs izvērtējums**, tostarp par to, vai visi šie pienākumi, no kuriem virkne tiešā veidā būtiski skar cilvēktiesību jautājumus, ir izpildāmi pašvaldības iestādes līmenī, vai šādi tiek radīta iespēja nodrošināt efektīvu un kvalitatīvu bērnu tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.

2.4.1. Bērnu tiesību jautājumu koncentrācija vienā pašvaldības iestādē

Pašlaik bāriņtiesu kompetencē ir pieņemt vairāk nekā 60 dažādu veidu lēmumus bērnu interesēs. Tie aptver plašu jautājumu loku, kas tieši attiecas uz bērna tiesību aizsardzību, vai ir pakārtoti saistīti ar to.⁷² Bāriņtiesas var lemt arī **par tādiem būtiskiem cilvēktiesību jautājumiem kā bērnu un vecāku šķiršanu (aizgādības tiesību pārtraukšanu), nodošanu ārpusģimenes aprūpē, bērna un viņa ģimenes locekļu saskarsmes ierobežojumiem ārpusģimenes aprūpes laikā**. Šie bāriņtiesas lēmumi stājas spēkā nekavējoties, un pat pieteikuma iesniegšana tiesā neaptur to darbību.⁷³

Bāriņtiesas lēmumu katalogs iepriekš nav ticis pārskatīts, tostarp, lai noteiktu, vai visi minētie lēmumi ir nepieciešami (vai jautājums ir jārisina ar lēmumu), vai to pieņemšanu nepieciešams veikt koleģiāli, vai tos varētu pieņemt cita iestāde. Piemēram, aizgādības tiesību jautājumi ir īpaši sensitīvi, tādēļ lēmumu pieņemšana par tiem, iespējams, būtu nododama vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē, kur vienlaikus būtu iespējams skatīt jautājumus par ārpusģimenes aprūpes

⁷¹ [Kriminālprocesa likums](#), 91. panta otrās daļas 6. punkts. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 11.05.2005. 74; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 09.06.2005. 11. Pieņemts: 21.04.2005. Stājas spēkā: 01.10.2005.

⁷² Piemēram, lēmums par audžuģimenes statusa piešķiršanu sākotnēji neattiecas uz kāda konkrēta bērna tiesību aizsardzību, taču tā jēga ir radīt potenciālu iespēju nākotnē nodrošināt bērniem ārpusģimenes aprūpi ģimeniskā vidē. Praksē tas var vispār neskart bērna tiesības, ja persona vēlāk neizmanto piešķirtā statusa sniegtās iespējas.

⁷³ [Bāriņtiesu likums](#), 49. panta otrā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

nodibināšanu un tās formas maiņu, kā arī bērna saskarsmes tiesību ierobežošanu ārpusģimenes aprūpes laikā.

Lēmumu kataloga pārskatīšana ir atbalstāma, īpaši kopsakarā ar bērnu tiesībām tikt uzklausi. Proti, **bērna tiesības tikt uzklausi ir viens no četriem bērnu tiesību pamatprincipiem**. Tas paredz, lai ikvienam bērnam, kas ir spējīgs formulēt savu viedokli, būtu tiesības brīvi to paust visos jautājumos, kas viņu skar, turklāt bērna viedoklim jāpievērš pienācīga uzmanība atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei.⁷⁴ **Balstoties uz šo tiesību principu, ir attīstīta ideja arī par bērna tiesībām uz līdzdalību**. Lai gan Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijā termins "līdzdalība" netiek izmantots, šis termins ir attīstījies un šobrīd tiek plaši izmantots, lai raksturotu procesus, kas **ietver informācijas apmaiņu un tāda dialoga uzturēšanu starp bērnu un pieaugušo, kura pamatā ir abpusēja cieņa un kurā bērni var uzzināt, kādā veidā gan viņu, gan pieaugušo viedoklis tiek kopīgi saskaņots**.⁷⁵

Pārskatot un veidojot bērnu tiesību aizsardzībā pieņemamo lēmumu katalogu, vienlaikus ir būtiski vērtēt, vai visu līdzšinējo lēmumu pieņemšana attiecībā uz 16 gadu vecumu sasniegušām personām turpmāk ir lietderīga.⁷⁶

2.4.2. Bāriņtiesas kā kvazinotariāts

Bāriņtiesas veic notariālās darbības kopš bāriņtiesu un pagasttiesu atjaunošanas 1995. gadā. Lai arī iepriekš ir rosināts samazināt bāriņtiesu kompetenci noteiktu notariālo darbību izpildē,⁷⁷ tomēr attiecīgie likuma grozījumi nerasniedza otro lasījumu Saeimā.⁷⁸ Neraugoties uz minēto, būtiski vērst uzmanību uz likumprojekta izstrādes gaitā paustajiem iebildumiem un apsvērumiem, kādēļ bāriņtiesām minētās darbības nebūtu jāveic, un kuri arvien nav zaudējuši savu aktualitāti:

1. **Izglītības un zināšanu cenzs** – personai, lai kļūtu par zvērinātu notāru, ir izvirzītas noteiktas prasības, tostarp tai ir jāiegūst maģistra grāds tiesību zinātnē, jābūt noteiktai darba

⁷⁴ Apvienoto Nāciju Organizācija. [Bērnu tiesību konvencija](#), 12. pants. Pieņemta: 20.11.1989. Stājas spēkā: 02.09.1990. Latvijas Vēstnesis. 28.11.2014. 237. Pievienošanās: 14.05.1992.

⁷⁵ Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību komiteja. [Vispārējais komentārs Nr. 12](#) (2009): Bērna tiesības tikt uzklausi, CRC/C/GC/12, 3. punkts.

⁷⁶ Sk. Ziņojuma 3.4. nodaļu.

⁷⁷ Likumprojekta Nr. 170/Lp14 "Grozījumi Bāriņtiesu likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums ([anotācija](#)).

⁷⁸ Likumprojekts [Nr. 170/Lp14](#) "Grozījumi Bāriņtiesu likumā".

pieredzei, sekmīgi jāpierāda savas zināšanas un spējas zvērinātu notāru eksāmenā, kā arī jādod zvērests Augstākās Tiesas priekšsēdētājam.⁷⁹ Turpretim bāriņtiesu gadījumā attiecīgās notariālās darbības var veikt bāriņtiesas darbinieks, kurš neatbilst nevienai no minētajām prasībām un bāriņtiesas locekļu apmācību ietvaros ir apguvis vien dažu akadēmisko stundu ilgas mācības par attiecīgo jomu;

2. **Atbildības jautājums** – zvērināti notāri likumā noteiktajā kārtībā par savu amata darbību ir disciplināri, civiltiesiski un krimināltiesiski atbildīgi, kā arī apdrošina savu civiltiesisko atbildību pirms stājas pie amata pienākumu pildīšanas. Bāriņtiesu darbs netiek apdrošināts, un persona, kurai radušies zaudējumi bāriņtiesas darbības rezultātā, ar prasību, iespējams, varētu vērsties pret to pašvaldību, kura ir izveidojusi attiecīgo bāriņtiesu, kas nozīmētu, ka izmaksas par bāriņtiesas nepareizo rīcību faktiski segtu nodokļu maksātāji;
3. Bāriņtiesu sniegtie notariālie pakalpojumi šķietami ir lētāki par zvērinātu notāru pakalpojumiem, taču faktiski šīs izmaksas sedz nodokļu maksātāji. **Šajā aspektā tiek radīta nevienlīdzīga attieksme pret personām atkarībā no viņu dzīvesvietas – notāra pieejamības attiecīgajā teritorijā**, neraugoties uz to, ka viņu mantiskais stāvoklis var nebūt atšķirīgs;
4. **Bāriņtiesas ir iesaistītas nekustamo īpašumu darījumos, bet atšķirībā no zvērinātiem notāriem tās nav noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas sistēmas subjekts.**⁸⁰ Attiecīgi bāriņtiesām nav noteikta uzraudzības un kontroles institūcija, tām nav pienākuma ieviest un īstenot iekšējās kontroles sistēmas, veikt klienta izpēti pasākumus, kā arī pildīt citas Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma prasības;
5. **Nav šķēršļu zvērinātu notāru sniegto pakalpojumu pieejamībai.** Zvērinātiem notāriem jau šobrīd ir iespējams sniegt pakalpojumus visā Latvijas teritorijā, jo var tikt nodrošinātas izbraukuma vizītes, taisīti elektroniskie akti un apliecinājumi, izmantojot videokonferenci. Notāru informācijas sistēmā.

⁷⁹ [Notariāta likums](#), 9.panta 3., 5. un 6. punkts, 14. pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 09.07.1993. 48; Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs. 05.07.1993. 26/27; Diena. 09.07.1993. 137. Pieņemts: 01.06.1993. Stājas spēkā: 01.09.1993.

⁸⁰ Latvijas zvērinātu notāru padomes 17.08.2020. [vēstule Nr. 01–11/240](#).

Tiesībsarga birojam attiecībā par bāriņtiesu lomu notariālo darbību izpildē Finanšu izlūkošanas dienests ir uzsvēris⁸¹, ka bāriņtiesām un arī personām, kas vēršas pie bāriņtiesām, pašlaik ir iespēja apiet noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas mehānismus. Darījumi ar nekustamajiem īpašumiem vēsturiski ir bijis viens no ērtākajiem un pieejamākajiem veidiem, kā veikt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Ņemot vērā nekustamo īpašumu darījumu nepilnīgo pārraudzību, tie paver plašas iespējas noziedzīgi iegūtu līdzekļu noslāņošanai un integrācijai likumīgajā finanšu sistēmā, kā arī atvieglo noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvietošanu starp vairākām noziegumā iesaistītajām personām vai grupām.⁸²

Gadījumā, ja notariālās funkcijas tiek arī turpmāk īstenotas bērnu tiesību aizsardzības iestādē, pastāv augsts risks efektīvi izpildīt tās pamatfunkciju – aizsargāt bērnu tiesības. Praksē ir gūta pārlicība, ka atteikšanās no notariāla rakstura pakalpojumu sniegšanas bērnu tiesību aizsardzības iestādē ir iespējama. Tieslietu ministrijas un Latvijas Zvērinātu notāru padomes īstenotais pilotprojekts, kura laikā attiecīgajos reģionos šīs bāriņtiesai netipiskās darbības veica zvērināti notāri, ļāva secināt, ka klientu vēršanās bāriņtiesā pēc šādiem pakalpojumiem nav sociāls pamatojums, bet gan subjektīvs izdevīgums – personīga bāriņtiesu darbinieku pazīšana un lētāks pakalpojums.⁸³

2.4.3. Pilngadīgo personu aizsardzība un pārstāvība

2.4.3.1. Aizgādība

Atbilstoši Bāriņtiesu likumam⁸⁴ bāriņtiesas veic virkni darbību aizgādības jautājumos, tostarp **ieceļ aizgādņus ne tikai pilngadīgām personām, bet arī mantojumam un promesošās vai pazudušas personas mantai, un vēlāk uzrauga šo aizgādņu rīcību**. Bāriņtiesām aizgādības jautājumos paredzēta kompetence pieņemt arī dažādu veidu lēmumus⁸⁵, kas attiecas uz aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, kā arī pienākums celt prasību tiesā, ja aizgādņa rīcība radījusi zaudējumus, par kuriem aizgādnis ir atbildīgs, kā arī ziņot

⁸¹ Finanšu izlūkošanas dienesta 24.02.2026. vēstule Nr. 1–10/38.

⁸² Finanšu izlūkošanas dienesta 24.02.2026. vēstule Nr. 1–10/38.

⁸³ Latvijas Zvērinātu notāru padome. 2025. [Pilotprojekta laikā Jelgavas un Dobeles novados bāriņtiesu īstenotās notariālās darbības veiks zvērināti notāri.](#)

⁸⁴ [Bāriņtiesu likums](#), 40. – 43.¹ pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

⁸⁵ [Bāriņtiesu likums](#), 40. – 43. pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

tiesībaizsardzības iestādēm, ja konstatēta administratīvi vai krimināli sodāma aizgādņa tiesību ļaunprātīga izmantošana.⁸⁶

Problemātiku, kas pastāv praksē saistībā ar aizgādņības jautājumiem, Tiesībsarga birojs izgaismoja jau 2023. gadā⁸⁷, taču tā arvien ir aktuāla, jo aizgādņībā esošo personu skaits ik gadu pieaug⁸⁸. Tā saistīta ar vairākiem aspektiem, piemēram, ka nereti ir neiespējami atrast personu, kura konkrētajā gadījumā uzņemtos pildīt pilngadīgās personas aizgādņa pienākumus, šādai personai nav pieejamas profesionālas mācības, bet atlīdzība ir atkarīga no attiecīgās pašvaldības noteikumiem, un tā var vispār nebūt noteikta. Arī aizgādņu uzraudzība praksē nereti ir nepilnīga un formāla.

Jāņem vērā, ka bāriņtiesas vēsturiski veidotas kā aizbildnības un aizgādņības iestādes, kuru **uzmanība tika pievērsta galvenokārt pieaugušo interesēm un tikai atsevišķu bērnu dzīves jautājumu risināšanai**. Šobrīd ir mainījusies izpratne par pilngadīgo personu rīcībspējas ierobežošanu,⁸⁹ un rīcībspēja attiecīgi vairs netiek ierobežota pilnā apjomā. **Savukārt līdz ar bērnu tiesību, tostarp bērnu labāko interešu prioritātes principa attīstību, ir jāmainās arī fokusam iestādes darbā, tādēļ ir nepieciešams pārskatīt līdzšinējo praksi vienā iestādē apvienot bērnu tiesību jautājumus ar citiem, nesaistītajiem jautājumiem.**

Apzinoties konkrētās personu grupas vajadzības un nepieciešamību efektīvi aizsargāt to tiesības un intereses, **no cilvēktiesību viedokļa nav pieļaujams, ka valsts nenodrošina kvalitatīvu un efektīvu mazaizsargātās personas tiesību un interešu aizsardzību**. Būtu vēršama uzmanība arī uz efektīvu un praktiski īstenojamu risinājumu izstrādi gadījumiem, kad aizgādņi atrast nav iespējams, kā arī uz efektīvāku un jēgpilnu aizgādņu darbības kontroles mehānismu izstrādi, tai skaitā, veicinot arī pašu aizgādņu faktisko izpratni par viņu pienākumu tvērumu, ko aizgādņi nereti izprot pārlietu plaši.

⁸⁶ [Bāriņtiesu likums](#), 42. panta trešā un ceturtā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

⁸⁷ Latvijas Republikas tiesībsargs. 30.08.2023. [vēstule Nr. 1-5/260](#) "Par personu ar ierobežotu rīcībspēju tiesisko aizsardzību saistībā ar aizgādņu problemātiku pašvaldībās".

⁸⁸ Centrālās statistikas pārvalde. 2026. [Dati par aizgādņībā esošām personām 2012 – 2024.](#)

⁸⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 27. decembra spriedums lietā [Nr. 2010-38-01](#).

ievērojot likumā noteiktos pašvaldības sociālā dienesta uzdevumus, kuru starpā ietilpst arī pienākums sniegt sociālos pakalpojumus vai organizēt to sniegšanu personām ar garīga rakstura traucējumiem,⁹⁰ **būtu izvērtējama šo bāriņtiesu funkciju nodošana sociālajiem dienestiem pilngadīgu personu aizgādības jautājumos, kas vienlaikus varētu arī pozitīvi veicināt gan aizgādībā esošās personas, gan aizgādņa iespējamo sadarbību ar sociālo dienestu arī citu sociālo jautājumu risināšanā un plašākā sociālā atbalsta pieejamībā.** Tomēr būtiski uzsvērt, ka konkrēto funkciju nodošana sociālo dienestu pārziņā būtu attaisnojama, ja tiktu sekmēta šīs mazaizsargātās personu grupas tiesību un interešu jēgpilna un kvalitatīva aizsardzība, kas nozīmē tostarp atbilstošu personāla apmācību procesu, papildu personāla un finanšu resursus, kā arī kopējo funkciju izpildes kvalitātes celšanu, apzinoties īstenotās reformas mērķi un būtību.

Vienlaikus **būtu apsverama arī fundamentāla normatīvā regulējuma pārskatīšana attiecībā uz rīcībspējas ierobežošanu un aizgādību,** iespējams, pilnībā atsakoties no šāda modeļa. Šajā kontekstā atzīmējams, ka jau 2017. gadā Apvienoto Nāciju Organizācijas Personu ar invaliditāti tiesību komiteja arī Latvijai ir norādījusi, ka tā rekomendē valstij **atcelt Civillikuma normas par aizvietoto lēmuma pieņemšanu un atjaunot pilnu rīcībspēju** visām personām ar invaliditāti, pamatojoties uz atbalstīto lēmuma pieņemšanas režīmu, kurā tiek ievērota personas autonomija, griba un vēlmes.⁹¹ Tomēr minētais prasītu papildu diskusijas un izvērstāku vērtējumu par normatīvā regulējuma sniegtajām iespējām gadījumos, kad personai ir smagi veselības traucējumi un ir nepieciešams nodrošināt šīs personas tiesību un interešu pārstāvību, piemēram, “mūžīgo bērnu” gadījumā, kur atbalsta personas lēmumu pieņemšanā pakalpojums nebūtu izmantojams un nesasniegtu tam paredzēto mērķi.

Secīgi, iespējams, būtu **stiprināma, tai skaitā finansiāli, un veicināma arī biedrības “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “ZELDA”” nodrošinātā atbalsta personas lēmumu pieņemšanā pakalpojuma pieejamība**⁹², kas potenciāli atslogotu pašas iestādes iesaistes nepieciešamību, vai attiecīgi darbotos atbalstoši līdztekus personu pilnai rīcībspējai. Šāda pieeja

⁹⁰ [Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums](#), 11. panta pirmās daļas 2. punkts. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 19.11.2002. 168; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 12.12.2002. 23. Pieņemts: 31.10.2002. Stājas spēkā: 01.01.2003.

⁹¹ Personu ar invaliditāti tiesību komiteja. 2017. [Noslēguma piezīmes](#) par Latvijas Republikas par sākotnējo ziņojumu (CRPD/C/LVA/1), 21.punkts.

⁹² Ministru kabineta 2023. gada 31. oktobra noteikumi Nr. 625 [“Noteikumi par atbalsta personu lēmumu pieņemšanā pakalpojumu”](#). Latvijas Vēstnesis. 02.11.2023. 213. Pieņemts: 31.10.2023. Stājas spēkā: 03.11.2023.

vairāk atbilstu starptautiskajai cilvēktiesību pieejai attiecībā uz personām ar invaliditāti, **uzsvaru liekot uz atbilstoša un personai nepieciešamā atbalsta sniegšanu, nevis pārmērīgu personas pašnoteikšanās ierobežošanu.**⁹³

2.4.3.2. Pilngadīgas personas pārstāvība kriminālprocesā

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 17. panta 8. punktu bāriņtiesai ir pienākums Kriminālprocesa likumā noteiktajos gadījumos pārstāvēt bērnu vai aizgādībā esošo personu kriminālprocesā, proti, šis pienākums attiecas tikai uz bērniem un aizgādībā esošajām personām. Vienlaikus Kriminālprocesa likuma 91. panta otrās daļas 6. punkts pieļauj procesa virzītājam izlemt, ka bāriņtiesas pārstāvim ir jābūt par tādas personas pārstāvi kriminālprocesā par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu, kura nav ne bērns, ne aizgādībā esoša persona.

Pamatojoties uz 2024. gadā pabeigto Tiesībsarga biroja izpēti par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanas praksi,⁹⁴ Labklājības ministrija 2026. gada 16. martā iesniedza priekšlikumu likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” 2. lasījumam (Nr.1243/Lp14)⁹⁵, aicinot Saeimas Juridisko komisiju izslēgt Kriminālprocesa 91. panta otrās daļas 6. punktu, ņemot vērā tostarp bāriņtiesu daudzkārt pausto viedokli, ka šāda pienākuma izpilde novērš resursus no bāriņtiesas pamatfunkciju izpildes. Ņemot vērā 2026. gada 24. marta diskusijas Saeimas Juridiskajā komisijā⁹⁶, kuru laikā izskanēja šaubas par šīs funkcijas noņemšanu bāriņtiesām, attiecīgi jautājums tika atlikts, bet vēlāk priekšlikums vispār noraidīts. Minētā funkcija nav uzskatāma par bērnu tiesību aizsardzības institūcijas pamatfunkciju.

Neraugoties uz minēto, šādu funkciju saglabāšana bērnu tiesību aizsardzības iestādes kompetencē nozīmē tikai to, ka **valsts nav spējusi šai funkcijai rast saprotamu piekritību un atbilstošu risinājumu.** Tādēļ nepieciešams **pārskatīt līdzšinējo praksi valstij uzdot bērnu tiesību aizsardzības iestādei pildīt dažādus pienākumus, kuriem nav nekādas saistības ar bērnu tiesību jautājumiem.**

⁹³ Latvijas Republikas Tiesībsargs. 2024. [Viedoklis](#) Ģenerālprokuratūrai par rīcībspējas ierobežošanu.

⁹⁴ Latvijas Republikas Tiesībsargs. 2024. [Izpēte](#) “Cilvēktiesību ievērošana medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanas procesā”.

⁹⁵ Labklājības ministrijas 16.03.2026. vēstule Nr. 33–1–05/453 “Par priekšlikumu likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” 2. lasījumam (Nr.1243/Lp14)”.

⁹⁶ Latvijas Republikas Saeimas Juridiskā komisija. 2026. gada 24. marta sēdes [audioieraksts](#).

2.5. Koleģialitāte, kas negarantē lēmumu kvalitāti

Pirmās instances tiesā tiesnesis lietu izskata vienpersoniski, tai skaitā lietas par bāriņtiesu lēmumu un faktiskās rīcības pārsūdzību. Turpretim bāriņtiesā lietas izskata un lēmumus pieņem koleģiāli vismaz triju locekļu sastāvā. Kā minēts, šāda pieeja bāriņtiesu lietu skatīšanā saglabājusies vēsturiski, un pēc būtības tā nekad nav tikusi pārskatīta. Būtiski, lai šāda rakstura lietas izskata un lēmumus pieņem persona ar augstu kvalifikāciju un nepieciešamajām juridiskajām zināšanām.

Bāriņtiesas sastāvā jāiekļauj vismaz viens jurists,⁹⁷ lai nodrošinātu pieņemto lēmumu augstāku kvalitāti un pamatotību.⁹⁸ **Nosacījumu par citu profesiju pārstāvju obligātu iekļaušanu bāriņtiesas kopējā sastāvā nav.** Savukārt bāriņtiesas sēdes sastāvam (locekļiem, kuri piedalās lietas izskatīšanā sēdē) likums neizvirza prasību par jurista iekļaušanu. **Bāriņtiesas locekļi** (izņemot bāriņtiesas priekšsēdētāju un viņa vietnieku) **var būt personas, kuras ieguvušas akadēmisko bakalaura grādu** pedagogijā, psiholoģijā, medicīnā, sociālajā darbā vai tiesību zinātnē, izglītības vadībā vai sabiedrības vadībā un kurām ir ne mazāk kā triju gadu darba stāžs attiecīgi iegūtās izglītības tematiskajā jomā.⁹⁹ Līdz ar to **katra bāriņtiesa var veidot atšķirīgu locekļu sastāvu no dažādās jomās un dažāda līmeņa augstāko izglītību ieguvušām personām, bet lēmumus par būtiskiem cilvēktiesību jautājumiem var pieņemt tādu locekļu sastāvā, kuriem nav juridiskās izglītības.**

Analizējot publiski pieejamo informāciju, secināms, ka bāriņtiesas daļēji noliedz problemātikas esību, uzskatot, ka kritika par bāriņtiesu darbu un lēmumu kvalitāti attiecas tikai uz atsevišķiem gadījumiem, kas neraksturo bāriņtiesu darbu kopumā. Kā galveno argumentu **bāriņtiesas norāda, ka kopumā bāriņtiesu faktiskā rīcība un lēmumi reti tiek pārsūdzēti**¹⁰⁰ un atcelto lēmumu skaits

⁹⁷ Ar 01.11.2018. likumu "Grozījumi Bāriņtiesu likumā", kas stājās spēkā 21.11.2018., Bāriņtiesu likuma 7. pants papildināts ar ceturto daļu, kas paredzēja, ka vismaz vienai personai no bāriņtiesas sastāva jābūt ar otrā līmeņa augstāko akadēmisko izglītību tiesību zinātnē vai tiesību zinātnes nozarei atbilstošu otrā līmeņa profesionālo augstāko (jurista) izglītību. Vēlāk ar 16.06.2021. likumu "Grozījumi Bāriņtiesu likumā", kas stājās spēkā 01.07.2021., Bāriņtiesu likuma 7. panta ceturtais daļas redakcija precizēta, ņemot vērā Augstākās izglītības likumā veiktās izmaiņas saistībā ar tiesību zinātņu nozares izglītības reformu.

⁹⁸ Likumprojekta Nr. 1384/Lp12 "Grozījumi Bāriņtiesu likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums ([anotācija](#)).

⁹⁹ [Bāriņtiesu likums](#), 10. panta otrās daļas 3. punkts. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

¹⁰⁰ Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācija. 04.12.2025. [Komentārs par tiesībsardzes izteikumiem](#).

ir nebūtisks, rēķinot, ka 2023. gadā tika pārsūdzēti tikai 0,68 %, bet 2024. gadā – 0,83 % no visiem bāriņtiesu lēmumiem valstī.

Tomēr minētajam bāriņtiesu apgalvojumam nevar piekrist vairāku objektīvu iemeslu dēļ.

Pirmkārt, **zemam pārsūdzību rādītājam var būt vairāki iemesli**. Galvenokārt jāņem vērā, ka privātpersonas visbiežāk administratīvo aktu vai faktisko rīcību **nepārsūdz subjektīvu iemeslu dēļ, lai arī objektīvi tie var būt pretiesiski**. Ārvalstīs ir secināts, ka tādu privātpersonu, kuras neapstrīd vai nepārsūdz šādus lēmumus, ir daudz.¹⁰¹ Tas atkarīgs no viņu sociālā statusa un personiskajām īpašībām. Jāņem vērā, ka tiesas pieejamība administratīvajā procesā var būt ierobežota, ja pieteikuma iesniegšanai ir šķēršļi, piemēram, nepietiekamas zināšanas pieteikuma sagatavošanai. Administratīvā rajona tiesa ir pieejama vien piecos tiesu namos. Līdz ar to **pretiesisku administratīvo aktu un faktisko rīcību ir vairāk, nekā to var konstatēt no pārsūdzēšanas statistikas**. Pārsūdzētie administratīvie akti ir tikai redzamā daļa, kuras ēnā paliek līdz šim Latvijā maz pētītie neapstrīdētie un nepārsūdzētie administratīvie akti, taču kuri ne mazāk raksturo administratīvā procesa kvalitāti.¹⁰²

Otrkārt, kopējā **lēmumu statistikā tiek ieskaitīti tādi lēmumi, kuri nav uzskatāmi par administratīvajiem aktiem, attiecīgi nav pārsūdzami**. Tādi, piemēram, ir pēc tiesas pieprasījuma sniegtie atzinumi, kuri arī tiek noformēti lēmumu veidā. Arī **labvēlīgie administratīvie akti**, piemēram, par audžuģimenes statusa piešķiršanu, **netiek pārsūdzēti**, lai arī vēlāk šis statuss nereti tiek atņemts audžuģimenē pieļauto pārkāpumu dēļ,¹⁰³ līdz ar ko varētu būt vērtējama arī sākotnējā labvēlīgā administratīvā akta pamatotība.

Treškārt, lai iegūtu lēmumu kvalitātes patieso rādītāju, aprēķins ir jābalsta uz konkrētajā pārskata periodā tiesā ierosināto un izskatīto lietu par bāriņtiesu lēmumiem skaitu, secīgi aprēķinot attiecību starp atceltajiem un spēkā atstātajiem bāriņtiesu lēmumiem. Šādi tiek iegūts lēmumu kvalitātes rādītājs, balstoties uz tiesas veiktu bāriņtiesu lēmumu izvērtējumu. Piemēram,

¹⁰¹ Litvins G. 2012. [Promocijas darbs](#) "Alternatīvās tiesību aizsardzības un strīdu risināšanas metodes administratīvajā procesā", 44. lp.

¹⁰² Litvins G. 2012. [Promocijas darbs](#) "Alternatīvās tiesību aizsardzības un strīdu risināšanas metodes administratīvajā procesā", 44. lp.

¹⁰³ Bērnu tiesību aizsardzības centrs. 2025. [Analītiskais pārskats par bāriņtiesu darbu 2024. gadā](#), 22. lp.

2023. gadā¹⁰⁴ tika atcelti 4 no 35 administratīvajā tiesā izskatītajiem bāriņtiesas lēmumiem (11,43 %), 2024. gadā¹⁰⁵ – 6 no 44 lēmumiem (13,64 %), bet 2025. gadā – 8 no 48 lēmumiem (16,67 %)¹⁰⁶. Analogiski vērtējama arī bāriņtiesu faktiskās rīcības atbilstība, piemēram, 2024. gadā bāriņtiesu faktiskā rīcība par neatbilstošu atzīta 25 % gadījumu,¹⁰⁷ bet 2025. gadā – 50 % gadījumu¹⁰⁸.

Šī ziņojuma sagatavošanas laikā Bērnu aizsardzības centra 2025. gada pārskats vēl nav publiskots, taču no iestādes pārstāvju publiski sniegtās informācijas secināms, ka, neraugoties uz bāriņtiesām sniegto metodisko atbalstu un centieniem veidot vienotu bāriņtiesu darbības praksi, **Bērnu aizsardzības centrs 2025. gadā saņēma lielu skaitu sūdzību par bāriņtiesām, kur 33 % gadījumos konstatēti pārkāpumi.**¹⁰⁹

Nemot vērā, ka jautājumi, kas saistīti ar bērnu tiesībām, ir ārkārtīgi būtiski, gan rīcībai, gan lēmumiem, kas skar bērnu tiesības, izvirzāmas īpaši augstas prasības attiecībā uz to pamatojumu.¹¹⁰ Tādēļ, veidojot bāriņtiesas aizstājošo sistēmu, ir nepieciešams vērtēt un noteikt to, vai visus līdzšinējos bāriņtiesas lēmumus turpmāk nepieciešams pieņemt koleģiāli, jo nereti šāda pieeja ir laikietilpīga, dārgāka un arī neuzlabo lēmumu kvalitāti,¹¹¹ un gadījumā, ja koleģialitāte būtu nepieciešama – kādas tai izvirzāmas prasības, lai praksē nodrošinātu augstu lēmumu kvalitāti, īpaši attiecībā uz to pamatojumu.

¹⁰⁴ Bērnu tiesību centrs. 2024. [Bāriņtiesu sniegtie dati par 2023. gadu.](#)

¹⁰⁵ Bērnu tiesību centrs. 2025. [Bāriņtiesu sniegtie dati par 2024. gadu.](#)

¹⁰⁶ Bērnu aizsardzības centrs. 2026. [Pārskatu par bāriņtiesu darbu 2025. gadā kopsavilkums.](#)

¹⁰⁷ Saskaņā ar Bērnu tiesību centra apkopotajiem datiem par bāriņtiesu sniegtajiem datiem 2024. gadā, administratīvajā tiesā šajā periodā izskatītas 4 bāriņtiesu faktiskās rīcības pārsūdzības, no tām 1 gadījumā tā atzīta par prettiesisku.

¹⁰⁸ Saskaņā ar Bērnu tiesību centra apkopotajiem datiem par bāriņtiesu sniegtajiem datiem 2025. gadā, šajā periodā izskatītas 4 bāriņtiesu faktiskās rīcības pārsūdzības, no tām 2 gadījumos rīcība atzīta par prettiesisku.

¹⁰⁹ Ambote S. 15.12.2025. [Bāriņtiesu darbinieki aicina iespējamo sistēmas reformu balstīt faktos.](#) Raidījums “Krustpunktā: Vai nepieciešama bāriņtiesas reforma?”. [Raidieraksts](#) laikā no 31:46 līdz 33:13.

¹¹⁰ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada 3. jūlija spriedums lietā Nr. A42569907 (SKA-398/2009), 9. punkts.

¹¹¹ Valsts kontrole. 07.08.2025. [Revīzijas ziņojums](#) “Vai pašvaldību administratīvās komisijas ir labs risinājums, lai nodrošinātu efektīvu administratīvā pārkāpuma procesu?”, 31. l.p.

3. Galvenās identificētās problēmas

3.1. Bērna šķiršana no vecākiem – praksē bieži lietots galējais risinājums

No Satversmes 110. panta izrietošās tiesības dzīvot ģimenē ir primārās un pašas svarīgākās bērna tiesības.¹¹² Satversmes tiesa vairākkārt ir uzsvērusi, ka, rūpējoties par bērniem un ģimeni un ievērojot pārējās Satversmes normas un tiesību principus, **valstij ir jāveic tādi atbalsta pasākumi, kas ir pietiekami efektīvi un, cik vien tas iespējams, atbilst bērnu vajadzībām.**¹¹³ Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 9. panta 1. punkta 1. teikums nosaka, ka dalībvalstis nodrošina, lai **neviens bērns netiktu šķirts no vecākiem pret viņu gribu**, izņemot tos gadījumus, kad kompetentas iestādes, **kas pakļautas tiesas kontrolei**, saskaņā ar attiecīgiem tiesību aktiem un procedūrām nolemj, ka šāda šķiršana ir bērna interesēs. **Jebkuras citas prioritātes atzīšana bez nopietna iemesla un attaisnojuma nav pieļaujama.** Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību ir garantētas arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākkārt uzsvērusi, ka **būtisks ģimenes dzīves elements ir vecāku un bērnu iespēja baudīt vienam otra sabiedrību.**¹¹⁴ Valsts institūcijām ģimenes attiecību saraušana jāveic tikai ļoti ārkārtējos apstākļos.¹¹⁵ Fakts, ka bērnu var pārvietot uz labāku vidi, pats par sevi neattaisno piespiedu pasākumu – bērna izņemšanu no vecāku aprūpes. Jābūt citiem apstākļiem, kas norādītu uz nepieciešamību pēc šādas iejaukšanās vecāku tiesībās baudīt ģimenes dzīvi kopā ar savu bērnu. **Valsts pienākums ir pierādīt, ka pirms bērnu ievietošanas ārkārtas aprūpē ir rūpīgi izvērtēta ierosinātā aprūpes pasākuma ietekme uz vecākiem un bērniem.**¹¹⁶

Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā konstanti atzīts, ka valsts primārais pienākums ir nodrošināt bērnu tiesību uz ģimenes dzīves neaizskaramību efektīvu īstenošanu, tādēļ tādu **lēmumu pieņemšana, kuri paredz bērna izņemšanu no ģimenes, ir galējs līdzeklis**, kas pieļaujams tikai

¹¹² Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Prof. R. Baloža zinātniskajā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis. Autoru kolektīvs. 599.lpp.

¹¹³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2016. gada 16. jūnija spriedums lietā [Nr. 2015-18-01](#), 18.3. apakšpunkts.

¹¹⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1988. gada 21. jūnija spriedums lietā [Nr. 10730/84](#) Barrehab pret Nīderlandi, 23. punkts; 2008. gada 17. jūlija spriedums lietā [Nr. 11223/04](#) X pret Horvātiju, 36. punkts.

¹¹⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021. gada 9. decembra spriedums lietā [Nr. 53487/13](#) R.M. pret Latviju, 99.punkts.

¹¹⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2003. gada 14. janvāra spriedums lietā [Nr. 27751/95](#) K.A. pret Somiju, 92. un 95.punkts.

tad, ja ir veikts rūpīgs, individuāls un profesionāls šādas nepieciešamības un tā samērīguma izvērtējums.¹¹⁷ Valstij ir pozitīvs pienākums saglabāt ģimenes vienotību, tādēļ bērna ievietošana ārpus ģimenes aprūpē drīkst notikt tikai izņēmuma gadījumos un galvenokārt uztverta kā pagaidu risinājums, turpretim adopcija bez vecāku piekrišanas ir ārkārtējs risinājums.¹¹⁸

Bērna izņemšana no ģimenes skar ļoti nozīmīgas personas cilvēktiesības – tiesības uz ģimeni, un ietekmē tās visradikālākajā veidā. Ar katru šādu lēmumu tiek aizskarts personas gods, cieņa, reputācija, personiskā dzīve. Tāpat tiek radītas papildu ciešanas saistībā ar otram ģimenes loceklim radītajām ciešanām.¹¹⁹ **Bērna šķiršana no ģimenes atstāj bērnam un viņa ģimenei nedzēšamu, traumatisku pieredzi. Bērna šķiršana no saviem vecākiem ir smagākā iedomājamā iejaukšanās vecāka un bērna tiesībās.** Tā piemērojama, ievērojot samērīguma prasības, tas ir, izvērtējot, vai ir pieejami mazāk ierobežojoši līdzekļi, lai novērstu apdraudējumu bērnam.¹²⁰

Bāriņtiesas 2024. gadā informējušas pašvaldību sociālos dienestus par 1328 ģimenēm, kurās netiek pietiekami nodrošināta 2424 bērnu attīstība un audzināšana, un 2025. gadā – par 1348 ģimenēm ar 2241 bērnu. Neraugoties uz minēto un to, ka **bērnu šķiršana no vecākiem ir galējais līdzeklis, šis līdzeklis praksē tiek izmantots bieži.** Piemēram, 2024. gadā¹²¹ aizgādības tiesības pārtrauktas 1212 vecākiem, **no vecākiem šķirot 1439 bērnus**, turklāt 176 no šiem vecākiem jeb 14,52 % aizgādības tiesības jau iepriekš bijušas pārtrauktas attiecībā uz to pašu vai citu bērnu. **Vienpersoniski pieņemti kopā 485 lēmumi**, tostarp 433 par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem, 38 par bērna izņemšanu no aizbildņa aprūpes un 10 par bērna izņemšanu no audžuģimenes aprūpes. Savukārt, 2025. gadā¹²² aizgādības tiesības pārtrauktas 973 vecākiem, **no vecākiem šķirot 1176 bērnus**. 178 no šiem vecākiem jeb 18,29 % aizgādības tiesības jau iepriekš bijušas pārtrauktas attiecībā uz to pašu vai citu bērnu. **Vienpersoniski pieņemti kopā 409 lēmumi**, tostarp 373 par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem, 23 par bērna izņemšanu no aizbildņa aprūpes un 11 par bērna izņemšanu no audžuģimenes aprūpes.

¹¹⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 12. jūlija spriedums lietā [Nr. 25702/94](#) K. and T. pret Somiju, 151. – 168. punkts; 2002. gada 26. februāra spriedums lietā [Nr. 46544/99](#) Kutzner pret Vāciju, 67.–76. punkts.

¹¹⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1996. gada 7. augusta spriedums lietā [Nr. 17383/90](#) Johansen pret Norvēģiju, 78. – 84. punkts.

¹¹⁹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 12. decembra spriedums lietā [Nr. A42397206](#) (SKA – 512/2007).

¹²⁰ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2026. gada 17. februāra spriedums lietā [Nr. A420244723](#) (SKA 133/2026), 6. punkts.

¹²¹ Bērnu aizsardzības centrs. 2025. [Analītisks pārskats par bāriņtiesu darbu 2024. gadā](#), 5. – 7. lpp.

¹²² Bērnu aizsardzības centrs. 2026. [Pārskatu par bāriņtiesu darbu 2025. gadā kopsavilkums](#).

Praksē galējais līdzeklis – šķiršana no vecākiem vienam un tam pašam bērnam tiek piemērots pat četras un vairāk reizes.¹²³ Šāda prakse neatbilst ne Satversmē, ne starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos nostiprinātajiem bērnu tiesību aizsardzības principiem, un grūti vai pat praktiski neiespējami šādā iestāžu rīcībā saskatīt bērna labākās intereses. Savukārt vienpersonisku lēmumu pieņemšana par bērnu izņemšanu no ārpusģimenes aprūpētāja rada šaubas par sākotnējo lēmumu (statusa piešķiršana personai un bērna ievietošana attiecīgajā ārpusģimenes aprūpē) pamatotību.

Šķirot bērnus no ģimenes, bāriņtiesas regulāri un visradikālākajā veidā iejaucas bērna ģimenes dzīvē. **Katra šāda iejaukšanās rada tūlītējas sekas, jo bāriņtiesas lēmumi stājas spēkā nekavējoties.** Lai arī Satversme un starptautiskie cilvēktiesību dokumenti aizsargā šīs bērna fundamentālās tiesības, tiesas kontrole tiek īstenota tikai pār tiem bāriņtiesu lēmumiem, kurus personas pārsūdz. **Līdz ar to lielākajā daļā gadījumu tiesas kontrole pār šādiem lēmumiem nemaz netiek veikta, tādējādi radot risku, ka tik būtiski cilvēktiesību ierobežojošie bāriņtiesu lēmumi tiek pieņemti bez pietiekama pamatojuma, visu iespējamo alternatīvo risinājumu izvērtēšanas un līdzsvara starp ģimenes tiesību aizsardzību un valsts iejaukšanās samērīgumu.**

3.2. Bērna saskarsmes un ģimenes atkalapvienošanās tiesību ierobežošana

Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 9. panta trešā daļa paredz, ka **dalībvalstij ir jārespektē no viena vai abiem vecākiem šķirta bērna tiesības pastāvīgi uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar abiem vecākiem, izņemot gadījumus, kad tas ir pretrunā bērna interesēm.** Saskarsme ir būtiska arī bērna un vecāku atkalapvienošanās nodrošināšanai, ko Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta ceturtā daļa paredz kā vienu no bērnu tiesību aizsardzības principiem. Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas rezolūcijā “Pamatnostādnes par bērnu alternatīvo aprūpi”¹²⁴ uzsvērts, ka situācijā, kad bērns ir nonācis alternatīvajā aprūpē, **jārosina un jāveicina viņa saskarsme ar ģimeni un ar citām bērnam tuvām personām, piemēram,**

¹²³ Bērnu aizsardzības centrs. 2026. [Analītisks pārskats par atkārtotu aizgādības tiesību pārtraukšanu 2025. gadā](#), 9. lpp

¹²⁴ Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas 24.02.2010. rezolūcijas “Pamatnostādnes par bērnu alternatīvo aprūpi” 17., 81. un 100. punkts.

draugiem, kaimiņiem un iepriekšējiem aprūpētājiem, ievērojot bērna aizsardzību un vislabāko atbilstību viņa interesēm. Jānodrošina bērnam piekļuve informācijai par viņa ģimenes locekļu stāvokli, ja viņam nav sakaru ar tiem. Jebkurā gadījumā jāveic viss iespējamais, lai brāļi un māsas varētu savstarpēji sazināties, ja vien tas nav pret viņu gribu vai nav pretrunā viņu interesēm. Lai veicinātu to, ka bērns apzinās savu identitāti, ar bērna līdzdalību jāveido viņa "dzīves grāmata" ar attiecīgu informāciju, attēliem, personīgiem objektiem un piemiņas lietiņām, un jādara tā viņam pieejama visa mūža garumā. Vienlaikus skaidrots princips, ka **bērna saskarsme ar vecākiem ir viena no nozīmīgākajiem aspektiem, lai veiktu ģimenes atkalapvienošanu.** Bērna atkalapvienošana ar ģimeni jāplāno kā process, kas notiek pakāpeniski un tiek uzraudzīts, un kuram līdztekus tiek veikti uzraudzības un atbalsta pasākumi, ņemot vērā bērna vecumu, vajadzības un briedumu, kā arī nošķiršanas cēloni. Atkalapvienošanas mērķi un galvenie uzdevumi, kas šajā ziņā jāveic ģimenei un alternatīvajam aprūpētājam, jāizklāsta rakstiski, un visām iesaistītajām personām par tiem jāvienojas. **Ģimenes atkalapvienošanas nolūkā kompetentajai iestādei jāveido, jāatbalsta un jāpārtrauga bērna regulāra un atbilstoša saskarsme ar viņa ģimeni.**¹²⁵

Bērnam, kas nodots aizbildnībā vai audžuģimenē vai ievietots bērnu aprūpes iestādē, ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, izņemot gadījumus, kad tas kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai, vai gadījumos, kad tas rada draudus aizbildņiem, audžuģimenēm, bērnu aprūpes iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem.¹²⁶ Lai nodrošinātu bērnam iespēju īstenot šīs tiesības praksē, **bāriņtiesai ir pienākums sekot, lai aizbildnis, audžuģimene vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija veicinātu bērna un vecāka saskarsmi.** Savukārt **ierobežot saskarsmes tiesības bāriņtiesa drīkst tikai ar lēmumu un tikai tad,** ja personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšana kaitē ārpusģimenes aprūpē esošā bērna veselībai un attīstībai vai rada draudus aizbildnim,

¹²⁵ Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas 24.02.2010. rezolūcijas "Pamatnostādnes par bērnu alternatīvo aprūpi" 17., 81. un 100. punkts.

¹²⁶ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#), 33. panta pirmā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 08.07.1998. 199/200; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 04.08.1998. 15. Pieņemts: 19.06.1998. Stājas spēkā: 22.07.1998.

audžuģimenei, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas darbiniekiem vai citiem bērniem.¹²⁷

Tiesībsarga birojā veiktās pārbaužu lietas¹²⁸ kopsakarā ar iedzīvotāju sūdzībām ļauj secināt, ka **ārpusģimenes aprūpes laikā bāriņtiesas neveicina bērnu un viņu ģimenes (vecāku, vecvecāku, brāļu, māsu un citu radnieku) saskarsmi un atkalapvienošanos. Bērna draugi un viņu vecāki vispār netiek uzskatīti par personām, ar kuriem ārpusģimenes aprūpē esošajam bērnam ir jebkādas tiesības uzturēt personiskas attiecības.** Bāriņtiesas bērnu sadzīves apstākļu pārbaudēs visbiežāk formāli tiek noskaidrota informācija par to, vai un kuras personas sazinās ar bērnu un aprūpētāju, bet nesekmē to, lai arī bērna aprūpētājs veicinātu bērna saskarsmi un ģimenes atkalapvienošanos. **Bāriņtiesas bieži kavējas vai vispār izvairās noregulēt bērna saskarsmes jautājumus gadījumos, kad ārpusģimenes aprūpētāji patvaļīgi ierobežo šādu saskarsmi, tādējādi gan pašas bāriņtiesas pieļauj bērnu saskarsmes tiesību pārkāpumus, gan pieļauj to veikt citām personām.**

3.3. Bērns – prioritārais klients, kuru bāriņtiesa nepazīst

Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 3. pants definē bērna intereses kā fundamentālo horizontālo principu, kas jāievēro visās darbībās attiecībā pret bērniem.¹²⁹ Bērna tiesību un interešu prioritāte nozīmē, ka ne vien tiesai un citām institūcijām savi lēmumi jāpieņem, ievērojot bērnu tiesības un intereses, bet arī likumdevējam normatīvie akti jāpieņem vai jāgroza, aizsargājot bērnu tiesības un intereses iespējami labākajā veidā.¹³⁰ Starptautiski atzītais bērna interešu prioritātes princips ir transponēts Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmajā daļā, nosakot, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā nostiprināta atziņa, ka gadījumā, kad saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantu tiek izvērtētas vecāku un bērna

¹²⁷ [Bāriņtiesu likums](#), 39. panta otrā un trešā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

¹²⁸ Piemēram, Tiesībsarga biroja atzinums pārbaudes lietā [Nr. 2025-44-5G,23D](#) par vecvecāku saskarsmes tiesībām ar ārpusģimenes aprūpē esošiem mazbērniem.

¹²⁹ Autoru kolektīvs prof. Baloža, R. zinātniskā vadībā (2011). Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 578. lpp.

¹³⁰ Satversmes tiesas 11.10.2004. sprieduma lietā [Nr.2004-02-0106](#) 11. punkts.

tiesības, būtiskākais apsvēruma ir bērna tiesības. Ja nepieciešams izvērtēt intereses, tad bērna intereses ir prioritāras.¹³¹

Lai nodrošinātu bērna labākās intereses, nepieciešams zināt bērnu un viņa individuālās vajadzības. Bērna vajadzību pārzināšana ir cieši saistīta ar iespēju pieņemt bērna labākajām interesēm atbilstošus lēmumus un nodrošināt bērnam viņa tiesības, tostarp uz pienācīgu aprūpi un pilnvērtīgu attīstību.

Bērns nonāk ārpusģimenes aprūpē tad, kad bāriņtiesa par to jau ir lēmusi. Teorētiski tas nozīmē, ka bāriņtiesai tajā brīdī ir zināms gan bērns, gan viņa individuālās vajadzības tādā mērā, lai varētu vērtēt, kā rīkoties vai kādus norādījumus dot citām personām, lai kopumā rīcība atbilstu konkrētā bērna labākajām interesēm. 2024. gadā ārpusģimenes aprūpē atradās 5341 bērns jeb 1,51 % no visiem Latvijā dzīvojošajiem bērniem. **234 bērniem mainīts ārpusģimenes aprūpes sniedzējs, kas katram no šiem bērniem nozīmē dzīvesvietas, attiecību un emocionālās vides zaudēšanu, radot papildu stresu un traumatizāciju.** 77 bērni no ģimeniskām aprūpes formām ievietoti aprūpes iestādēs. 84,98 % bērnu aprūpes iestādēs uzturas ilgāk par 6 mēnešiem. **Lēmumi par ārpusģimenes aprūpes formu tiek pārsūdzēti ļoti reti, līdz ar to tiesu kontrole arī pār šiem bāriņtiesu lēmumiem tiek veikta tikai šajos retajos gadījumos.**

Bāriņtiesa ir prioritāri atbildīga par ārpusģimenes aprūpē nodotā bērna tiesību un interešu aizsardzību ne tikai līdz bērna nodošanai aizbildnībā, audžuģimenē vai ievietošanai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā, bet visā ārpusģimenes aprūpes periodā.¹³² Bērnu aizsardzības centra veiktajos Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru ikgadējo informatīvo ziņojumu apkopojumos par 2024.¹³³ un 2025. gadu¹³⁴ norādīts, ka saistībā ar bērna individuālās attīstības plāna izstrādi praksē rodas problēmas ar trūkstošu informāciju par bērna iepriekšējo aprūpi, jo **bāriņtiesu sniegtie bērnu raksturojumi bieži nav precīzi, kas apgrūtina piemērotu audžuģimeņu izvēli, trūkst vienotas pieejas un savlaicīgas sadarbības starp iestādēm un**

¹³¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002. gada 5. novembra spriedums lietā [Nr. 33711/96](#) Yousef pret Nīderlandi, 73. punkts.

¹³² Bērnu aizsardzības centrs. 2023. [Rokasgrāmata bāriņtiesām, 2. sējums](#), 16. lpp.

¹³³ Bērnu aizsardzības centrs. 2025. Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru ikgadējo informatīvo ziņojumu [apkopojums](#) par 2024. gadu, 3., 4. lpp.

¹³⁴ Bērnu aizsardzības centrs. 2026. Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru ikgadējo informatīvo ziņojumu [apkopojums](#) par 2025. gadu, 3., 4. lpp.

detalizētas izpratnes par bērnu individuālajām vajadzībām. Bērni tiek ievietoti audžuģimenēs bez saskaņošanas ar ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru, **informācija par bērniem tiek sniegta nepilnīgi, kas rada aprūpētāja maiņas risku, neveiksmīgu bērna un aprūpētāja savietošanas gadījumu risku un atkārtotas traumēšanas iespējamību bērnam.**

Līdzīgus trūkumus saistībā ar bērna vajadzību noteikšanai svarīgas informācijas nesniegšanu apstiprina arī citu institūciju un speciālistu sniegtā informācija par sadarbību ar bāriņtiesām (sk. Ziņojuma 3.6.1. sadaļu). **Tādējādi secināms, ka bāriņtiesas daudzos gadījumos nepazīst savus prioritāros klientus – bērnus, attiecīgi ne tikai nepārzina un nespēj nodrošināt viņu labākās intereses, sniedzot nepieciešamo palīdzību un aizsardzību, bet pašas rada apdraudējumu bērniem, tostarp saistībā ar risku tikt traumatizētiem neizsvērtā aprūpētāju maiņas procesā. Secīgi bāriņtiesas pašas pārkāpj šo bērnu labāko interešu principu, un nesekmē šī principa ievērošanu citu sadarbībā iesaistīto institūciju darbā. Šāda rīcība būtībā ir pazemojoša izturēšanās pret bērniem un pārkāpj ar Satversmes 95. pantu aizsargāto cilvēka godu un cieņu.**

3.4. Bērna tiesības tikt uzklausītam bāriņtiesu praksē

Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 12. pantā noteiktās **bērna tiesības tikt uzklausītam ir jāsaprot gan kā bērna fundamentālas pamattiesības, gan kā viens no vadošajiem** Apvienoto Nāciju Organizācijas **Bērnu tiesību konvencijas principiem**, kas ir saistošs vienmēr un visos jautājumos, kuri skar vai var skart bērna dzīvi. **Kā princips tas ir nesaraujami saistīts ar vēl trijiem konvencijas vadošajiem principiem – bērna tiesības uz dzīvību un attīstību, diskriminācijas aizlieguma princips un bērna labāko interešu princips, un lietojamas kopā ar visām citām bērnam paredzētajām tiesībām.** Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 12. panta 1. punkts prasa, lai dalībvalstis garantē jebkuram bērnam, kas ir spējīgs paust pats savus uzskatus, tiesības brīvi paust šos uzskatus visos jautājumos, kas skar viņu, piešķirot bērna uzskatiem pienācīgu nozīmi saskaņā ar bērna vecumu un briedumu. Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 12. panta 2. punkts nodrošina bērnu ar tiesībām tikt uzklausītam jebkādos tiesu vai administratīvajos procesos, kas skar viņu, vai nu tieši, vai ar

pārstāvja, vai attiecīga orgāna starpniecību saskaņā ar nacionālās likumdošanas procesuālajām normām.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību komiteja atsevišķi sniegusi plašu konvencijas 12. panta skaidrojumu, lai dalībvalstīm skaidri demonstrētu, kā to jāinterpretē un kas praksē ir uzskatāms par šo tiesību pienācīgu nodrošināšanu.¹³⁵ Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību komiteja uzsver, ka šis pants uzliek valstīm pienākumu nodrošināt **katram bērnam reālas un efektīvas iespējas brīvi paust savu viedokli par visiem jautājumiem, kas viņu skar**, sākot ar prezumpciju, ka bērns spēj formulēt viedokli neatkarīgi no vecuma, attīstības īpatnībām vai komunikācijas formām, un **nepieļaujot manipulāciju vai nepamatotu ietekmi**. Bērna viedokļa brīvai izteikšanai **jānodrošina pieejama un saprotama informācija, droša un atbalstoša vide, pietiekams laiks un konfidencialitāte**. Bērna uzskati ir **nopietni jāizvērtē, ņemot vērā viņa vecumu, briedumu un situācijas nozīmīgumu**. Komiteja arī uzsver, ka bērna līdzdalībai nav nosakāms minimālais vecums un valstīm jāizvairās no jebkādiem vecuma ierobežojumiem. Bērnām ir tiesības tikt uzklautām jebkurā tiesvedībā vai administratīvā procesā tieši vai ar pārstāvja starpniecību, un pārstāvja pienākums ir **uzticami atspoguļot tieši bērna**, nevis citu personu **uzskatus, ievērojot taisnīga procesa standartus un nodrošinot efektīvu iespēju bērnam izmantot savas līdzdalības tiesības**.

Bērna briedums mūsdienu cilvēktiesību izpratnē nav tikai psiholoģisks vai bioloģisks attīstības posms, tas ir viens no būtiskākajiem bērna pašnoteikšanās un autonomijas elementiem. Tieši bērna brieduma pakāpe nosaka, cik lielā mērā bērns spēj formulēt savu viedokli, izprast pieņemtā lēmuma sekas un piedalīties sev nozīmīgu jautājumu izlemšanā. Bērna briedums nav vienveidīgs jēdziens, bet komplekss un individuāli vērtējams process.¹³⁶ Tieši tādēļ starptautiskās cilvēktiesības paredz pienākumu bērnu uzklaut nevis pēc vecuma robežas, bet atbilstoši viņa individuālajai brieduma pakāpei.

¹³⁵ The Save the Children Fund. 2011. [Every Child's Right to be Heard](#). A Resource Guide on the United Nations Committee on the Rights of the Child General Comment No.12, p. 19.–26.

¹³⁶ Ghosh, S. 2018. Influence of Parental Deprivation on Social Maturity, Behaviour Problem and Mental Health. RED'SHINE Publication, 77 – 91.

Lai arī lēmuma pieņemšanas atbildību nevar uzlikt bērnam, tomēr ir uzsvērts, ka bērnam, apgūstot spējas, pieaug viņa atbildība par to jautājumu risināšanu, kas viņu skar.¹³⁷ No vairākiem nacionālajiem tiesību aktiem izriet, ka noteiktā vecumā bērniem jau ir pietiekami attīstītas spējas zināmā apjomā saprast savas rīcības nozīmi un sekas. Piemēram:

1. No 7 gadu vecuma bērns drīkst palikt bez pieaugušo klātbūtnes, ar vecāku piekrišanu drīkst pat patstāvīgi šķērsot valsts robežu.¹³⁸
2. No 11 gadu vecuma bērnam var tikt piemēroti audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi, ja viņš izdarījis tādu nodarījumu vai pārkāpumu, par kuru normatīvajos aktos paredzēta kriminālatbildība vai administratīvā atbildība.¹³⁹
3. 12 gadus veca bērna piekrišana ir nepieciešama paternitātes atzīšanai¹⁴⁰ un adopcijai¹⁴¹.
4. No 13 gadu vecuma bērni ar vecāku piekrišanu var veikt noteiktus algotus darbus.¹⁴² 13 gadus veca bērna klātbūtne var aizstāt pieaugušo klātbūtni bērnam, kas jaunāks par 7 gadiem.¹⁴³
5. 14 gadi ir vecums, kad iestājas kriminālatbildība. Pacientu tiesību likums¹⁴⁴ paredz saņemt 14 gadu vecumu sasniegušas persona piekrišanu ārstniecībai. No 14 gadiem bērns var piedalīties ceļu satiksmē ar elektrovēlosipēdu, pašgājēju vēlosipēdu vai elektroskrejriteni, kā arī iegūt AM kategorijas (mopēda) vadītāja apliecību, no 15 gadiem – TR1 kategorijas traktortehnikas vadītāja apliecību.¹⁴⁵
6. Administratīvā procesa likums un Civilprocesa likums bērniem no 15 gadu vecuma piešķir tiesības noteiktā apmērā patstāvīgi realizēt savas procesuālās tiesības un izpildīt

¹³⁷ Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību komiteja. [Vispārējais komentārs Nr. 12](#) (2009): Bērna tiesības tikt uzklausītam, CRC/C/GC/12, 3. punkts.

¹³⁸ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#), 76. panta pirmā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 08.07.1998. 199/200; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 04.08.1998. 15. Pieņemts: 19.06.1998. Stājas spēkā: 22.07.1998.

¹³⁹ [Likums "Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem"](#), 3. pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 19.11.2002. 168; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 12.12.2002. 23.

¹⁴⁰ [Civillikums](#), 155. panta septītā daļa. Latvijas Republikas likums. Valdības Vēstnesis. 20.02.1937. 41. Pieņemts: 28.01.1937. Stājas spēkā: 01.09.1992.

¹⁴¹ [Civillikums](#), 169. panta pirmās daļas 2. punkts. Latvijas Republikas likums. Valdības Vēstnesis. 20.02.1937. 41. Pieņemts: 28.01.1937. Stājas spēkā: 01.09.1992.

¹⁴² [Darba likums](#), 37. panta otrā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 06.07.2001. 105; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 09.08.2001. 15. Pieņemts: 20.06.2001. Stājas spēkā: 01.06.2002.

¹⁴³ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#), 24. panta sestā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 08.07.1998. 199/200; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 04.08.1998. 15. Pieņemts: 19.06.1998. Stājas spēkā: 22.07.1998.

¹⁴⁴ [Pacientu tiesību likums](#), 13. pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 30.12.2009. 205. Pieņemts: 17.12.2009. Stājas spēkā: 01.03.2010.

¹⁴⁵ [Celu satiksmes likums](#), 24. panta pirmā un piektā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 21.10.1997. 274/276; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 27.11.1997. 22. Pieņemts: 01.10.1997. Stājas spēkā: 04.11.1997.

pienākumus.¹⁴⁶ No 15 gadiem bērns ar vecāku piekrišanu var mainīt savu vārdu, uzvārdu un tautību,¹⁴⁷ patstāvīgi pieteikt personu apliecinoša dokumenta saņemšanu un to saņemt,¹⁴⁸ būt nodarbināts pastāvīgā darbā (ja nav jāapgūst pamatizglītība),¹⁴⁹ kā arī patstāvīgi saņemt valsts sociālo pabalstu, apgādnieka zaudējuma pensiju un atbalsta ar celiakiju slimiem bērniem (ja bāriņtiesa tā nolēmusi).¹⁵⁰

7. No 16 gadiem bērnam ir tiesības pārvaldīt savu brīvo mantu – visu, ko viņš ieguvis ar savu personisko darbu, ko vecāki nodevuši viņa brīvā pārvaldībā un ko bez atlīdzības piešķirušī radnieki vai citas personas.¹⁵¹ No 16 gadiem bērns drīkst iegūt A1, B1 un visu veidu traktortehnikas vadītāja apliecību.¹⁵² 16 gadu vecumu sasniegusi paciente patstāvīgi drīkst izlemt jautājumu par grūtniecības pārtraukšanu,¹⁵³ proti, pieņemt lēmumu par sava vēl nedzimušā bērna likteni.

Latvijas tiesību sistēmā bērna brieduma nozīme ir atzīta normatīvajos aktos un tiesu praksē, tomēr praksē brieduma izvērtējums bieži ir fragmentārs un nekonsekvents. Tiesas un institūcijas briedumu interpretē atšķirīgi – dažkārt kā emocionālo, citkārt kā intelektuālo, sociālo, fizisko vai “gribas” briedumu. Vienlaikus nepastāv vienota metodoloģija, kā bērna briedums būtu nosakāms un kādi kritēriji būtu piemērojami. Tas rada risku, ka bērna viedoklis tiek ignorēts nevis individuāla izvērtējuma rezultātā, bet gan balstoties uz pieņēmumiem par bērna vecumu.¹⁵⁴

¹⁴⁶ [Civilprocesa likums](#), 72. panta ceturtdā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 03.11.1998. 326/330; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 03.12.1998. 23. Pieņemts: 14.10.1998. Stājas spēkā: 01.03.1999. [Administratīvā procesa likums](#), 21. panta ceturtdā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 14.11.2001. 164; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 13.12.2001. 23. Pieņemts: 25.10.2001. Stājas spēkā: 01.02.2004.

¹⁴⁷ [Vārda, uzvārda un tautības ieraksta mainas likums](#), 2. panta pirmā daļa, 3. panta pirmā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 29.04.2009. 66; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 28.05.2009. 10. Pieņemts: 08.04.2009. Stājas spēkā: 13.05.2009.

¹⁴⁸ [Personu apliecinošu dokumentu likums](#), 10. pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 01.02.2012. 18. Pieņemts: 12.01.2012. Stājas spēkā: 15.02.2012.

¹⁴⁹ [Darba likums](#), 37. panta otrā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 06.07.2001. 105; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 09.08.2001. 15. Pieņemts: 20.06.2001. Stājas spēkā: 01.06.2002.

¹⁵⁰ [Bāriņtiesu likums](#), 18.panta 5. punkts. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

¹⁵¹ [Civillikums](#), 195. pants. Latvijas Republikas likums. Valdības Vēstnesis. 20.02.1937. 41. Pieņemts: 28.01.1937. Stājas spēkā: 01.09.1992.

¹⁵² [Celu satiksmes likums](#), 24. panta pirmā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 21.10.1997. 274/276; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 27.11.1997. 22. Pieņemts: 01.10.1997. Stājas spēkā: 04.11.1997.

¹⁵³ [Seksuālās un reproduktīvās veselības likums](#), 27. pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 19.02.2002. 27; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 14.03.2002. 5. Pieņemts: 31.01.2002. Stājas spēkā: 01.07.2002.

¹⁵⁴ Augstākās tiesas 2008. gada 23. septembra spriedums lietā [Nr. A42527807](#) (SKA–457/2008). 12. punkts.

Īpaši problemātiska šī situācija ir bāriņtiesu darbā. Esošajā bāriņtiesu modelī bērna uzklausišana nereti tiek reducēta līdz formālai procedūrai, kurā dominē pieaugušo priekšstats par bērna interesēm, nevis paša bērna individuālā brieduma un autonomijas izvērtējums.¹⁵⁵ Praksē bērna viedokļa neņemšana vērā bieži tiek pamatota ar abstraktu atsauci uz “vecuma īpatnībām”, neveicot pilnvērtīgu brieduma analīzi. Tas rada būtisku risku bērna tiesību ierobežošanai, jo bērna spēja formulēt viedokli netiek vērtēta individuāli.

Augstākā tiesa ir atzinusi, ka nobrieduša pusaudža viedoklim jābūt noteicošam un gadījumā, ja tiesa lemj pretēji bērna paustajam viedoklim, tam nepieciešams īpašs un rūpīgs pamatojums.¹⁵⁶ Tas atbilst mūsdienu cilvēktiesību pieejai, kur bērna briedums tiek skatīts kā dinamiska kategorija, nevis formāla vecuma robeža.

Latvijā joprojām dominē vairāk paternalistisks modelis, kurā centrālā loma piešķirta pieaugušajiem un institūcijām, nevis pašam bērnam. Tas īpaši izpaužas bāriņtiesu sistēmā, kur bērna brieduma izvērtējums bieži nav pietiekami individualizēts, metodoloģiski skaidrs un konsekvents. **Demokrātiskā tiesiskā valstī bērna aizsardzība nevar balstīties tikai uz pieaugušo pieņēmumiem par to, kas bērnam ir labākais. Mūsdienīga bērnu tiesību sistēma prasa individuālu un profesionālu bērna brieduma izvērtējumu, kur bērna balss nav formāla procedūra, bet būtiska lēmuma pieņemšanas sastāvdaļa.**

Kā redzams, bērna tiesības tikt uzklausiņam nav tikai formāla prasība – **tas ir cilvēka cieņas jautājums un fundamentālas bērna pamattiesības, lai sekmīgi varētu nodrošināt visu pārējo bērna tiesību aizsardzību.**

Bērnu aizsardzības centrs sadarbībā ar Labklājības ministriju 2020. gadā sagatavoja sarunu protokola paraugu bērna viedokļa noskaidrošanai, kas tostarp paredz tiešās runas formā fiksēt bērna sniegto informāciju un viedokli, sarunai veltīto laiku. Bērnu aizsardzības centra 2022. gada Rokasgrāmatā bāriņtiesām¹⁵⁷ lūgts bāriņtiesām darbā izmantot šīs veidlapas, ņemot vērā bāriņtiesu atšķirīgo izpratni un praksi. Tomēr, vērtējot bērnu tiesību tikt uzklausiņam

¹⁵⁵ Administratīvā rajona tiesa 2015. gada 25. septembra spriedums Lietā Nr. A420242915.

¹⁵⁶ Augstākās tiesas 2008. gada 23. septembra spriedums lietā [Nr. A42527807](#) (SKA-457/2008). 12. punkts.

¹⁵⁷ Bērnu aizsardzības centrs. 2022. [Rokasgrāmatā bāriņtiesām, 2. sējums](#), 16. lpp.

nodrošināšanu praksē, arvien konstatēts, ka bērna viedokļa uzklauššana tiek veikta formāli – sarunas nav pienācīgi dokumentētas, tostarp nav norādīts, vai un kāda informācija bērnam sniegta, kāds laiks veltīts sarunai un sarunas netiek atspoguļotas tiešās runas veidā, kas secīgi ierobežo iespējas pārbaudīt bērna uzklauššanas pienākuma izpildi un to, vai bērna uzskati vēlākos lēmumos ir pareizi interpretēti.

3.5. Bāriņtiesas atzinums kā kavēklis tiesai pieņemt bērna interesēm atbilstošu spriedumu

Bāriņtiesa pēc tiesas pieprasījuma sniedz atzinumus, kas nepieciešami, lai noteiktu kārtību, kādā izmantojamas saskarsmes tiesības un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu, viena vecāka atsevišķas aizgādības noteikšanai, aizgādības tiesību atņemšanai un atjaunošanai, paternitātes atzīšanai vai apstrīdēšanai, kā arī citos Civilprocesa likumā paredzētajos gadījumos.¹⁵⁸

Ik gadu bāriņtiesas sniedz tiesām atzinumus par apmēram 900 bērniem.¹⁵⁹ Pēc tiesas pieprasījuma bāriņtiesas sagatavotie atzinumi tiek pieņemti koleģiāli lēmumu veidā, taču nav uzskatāmi par administratīvajiem aktiem, tie nav pārsūdzami tiesā.¹⁶⁰ Atbilstoši Civilprocesa likuma 126. pantam tiesa šādus atzinumus novērtē kā pierādījumu un tiesas nepievienošanās atzinumam motivējama lietā pieņemtajā nolēmumā.

Pēc tiesas pieprasījuma saņemšanas bāriņtiesa informē tiesu par termiņu, kādā tiks sagatavots atzinums tiesai.¹⁶¹ Tomēr **bāriņtiesu kavēšanās sniegt atzinumus praksē nav retums**, un atzinuma **sagatavošanas ilgums var pārsniegt pat vienu gadu**¹⁶². Kad bāriņtiesa nesniedz atzinumu saprātīgā termiņā – nevis tiesnesis, bet bāriņtiesa kā iestāde, kurai jāsniedz atzinums lietā, faktiski nosaka civilprocesa gaitu. **Tāda situācija nav pieļaujama un ir pretrunā ar personas tiesībām uz**

¹⁵⁸ [Bāriņtiesu likums](#), 50. pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

¹⁵⁹ Bērnu tiesību aizsardzības centrs. 2025. [Analītiskais pārskats](#) par bāriņtiesu darbu 2024. gadā, 44. lpp.

¹⁶⁰ [Bāriņtiesu likums](#), 49. panta trešā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

¹⁶¹ Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumi Nr. 1037 "[Bāriņtiesas darbības noteikumi](#)", 98.² punkts. Latvijas Vēstnesis. 29.12.2006. 207. Pieņemts: 19.12.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

¹⁶² Rīgas rajona tiesas 09.02.2026. vēstule Nr. 1–3/1–5 (33125), Rīgas rajona tiesas 09.04.2026. vēstule Nr. 1–4/25 (108645).

taisnīgu tiesu. Tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā (ātrā un efektīvā procesā) ir viens no tiesību uz taisnīgu tiesu pamatelementiem.¹⁶³

Lietās par ģimenes strīdu izskatīšanu civilprocesā ir noteikti vairāki pagaidu lēmumu veidi, kas paredzēti pušu tiesisko attiecību noregulējumam līdz stāties spēkā tiesas nolēmums.¹⁶⁴ Izņemot uzturlīdzekļu noteikšanu, pārējos lēmumos tiesai nepieciešams saņemt no bāriņtiesas apjomīgu informāciju un bāriņtiesas viedokli¹⁶⁵, bet lietas izskatīšana pēc būtības nav iespējama bez bāriņtiesas atzinuma. Papildus nosauktajām procesuālajām darbībām bāriņtiesai ir pienākums strādāt ar ģimeni, lai uzlabotu vecāku attiecības ar bērnu un nepieļautu bērna iesaistīšanu lojalitātes konfliktā.¹⁶⁶ Tiesnešu pieredze liecina, ka pēc prasības iesniegšanas tiesā konflikts eskalējas. Saasinās gan sociālu, gan psiholoģisku jautājumu risināšana ģimenē, jo ģimenes locekļiem ir nepieciešama sociālo darbinieku, psihologu un bērnu tiesību speciālista iesaiste, pirms tiesa var juridiski atrisināt strīdu.¹⁶⁷ **Jo ilgāk bāriņtiesa gatavo (nesniedz) atzinumu, jo vairāk mainās situācija bērna ģimenē, tiesvedības gaita, pušu lūgumi, līdz ar to visbiežāk sākotnēji iegūtā informācija atzinuma sagatavošanai zaudē aktualitāti.** Arī daudzkārtēja sarakste, dokumentu pārsūtīšana kavē procesa norisi.

Praksē konstatēts, ka bāriņtiesas pēc savas iniciatīvas reti kad iesniedz tiesai dokumentus, kas pamato atzinumus. Normatīvie akti arī neuzliek bāriņtiesai par pienākumu to darīt, līdz ar to katrā gadījumā tas ir atkarīgs no tiesas dotā uzdevuma. Savukārt **nekvalitatīvi atzinumi, ko visbiežāk raksturo neskaidrā bāriņtiesas secinājumu motivācija, ir iemesls, kādēļ nereti strīdā iesaistītās puses ceļ iebildumus pret bāriņtiesas atzinumā pausto viedokli,** kas atkal paildzina lietas skatīšanas laiku.

Civilprocesa likuma 239. panta otrā daļa paredz tiesai pienākumu prasīt gan bāriņtiesas atzinumu, gan uzaicināt tās pārstāvi piedalīties tiesas sēdē. Tiesībsarga birojā saņemtas gan sūdzības, gan ierosinājumi par to, ka **bāriņtiesas pārstāvja piedalīšanās tiesas sēdē šādā gadījumā (kad jau ir**

¹⁶³ Bērnu aizsardzības centrs. 2026. [Rokasgrāmata bāriņtiesām, 2. sējums](#), 10. lp.

¹⁶⁴ [Civilprocesa likums](#), 238.¹ panta pirmā daļa un 244.¹⁰ panta pirmā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 03.11.1998. 326/330; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 03.12.1998. 23.

¹⁶⁵ [Civilprocesa likums](#), 244.¹⁰ panta ceturtā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 03.11.1998. 326/330; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 03.12.1998. 23.

¹⁶⁶ Tiesnešu specializācijas darba grupa. 2024. [Noslēguma ziņojums](#) "Tiesnešu specializācijas pamatprincipi", 63. punkts.

¹⁶⁷ Turpat, 62. punkts.

sniegts atzinums) ir lieka, jo darbinieks nevar vienpersoniski grozīt institūcijas sagatavoto atzinumu, pat ja tiesas sēdē būtu guvis citu – no atzinumā paustā atšķirīgu – pārliecību.

Ņemot vērā minēto, ir pamats pārskatīt atzinumu sniegšanas nepieciešamību un aizstāt to ar ziņu un pierādījumu sniegšanu, kas tiesai nepieciešamas attiecīgā nolēmuma pieņemšanai, līdzīgi kā tas jau šobrīd tiek darīts pagaidu noregulējuma gadījumos.¹⁶⁸ Šāda kārtība ļautu tiesai attiecīgos nolēmumus pieņemt ātrāk un atbilstoši aktuālajiem apstākļiem bērna ģimenē. Tāpat ziņu apkopošanu un sniegšanu būtu iespējams veikt vienam speciālistam noteiktā, strukturētā veidā, nodrošinot šajā jautājumā vienotu praksi visām bērnu tiesību aizsardzības institūcijām.

¹⁶⁸ [Bārintiesu likums](#), 50.¹ pants. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

3.6. Bāriņtiesu institucionālā modeļa efektivitātes trūkums bērnu tiesību aizsardzībā

Sadarbība ir viens no bērnu tiesību aizsardzības principiem.¹⁶⁹ Bērna tiesību aizsardzība īstenojama, sadarbojoties ar ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām. Ņemot vērā bāriņtiesu nozīmīgo lomu kopējā bērnu tiesību aizsardzības sistēmā, būtiska nozīme ir arī to spējām veidot konstruktīvu un efektīvu sadarbību bērna tiesību aizsardzības nodrošināšanai.

3.6.1. Bāriņtiesu sadarbība ar valsts un pašvaldību institūcijām

Latvijā bērnu tiesību aizsardzības jautājumos ir iesaistīts plašs speciālistu loks,¹⁷⁰ tādēļ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam kā vienu no rīcības virzienu “Tiesiskums un pārvaldība” uzdevumiem nosaka nodrošināt bērnu tiesību aizsardzības sistēmā iesaistīto institūciju sadarbību, vienlaikus izvērtējot valsts un pašvaldību institūciju, tostarp bāriņtiesu funkcijas.¹⁷¹

Bez starpinstitūciju sadarbības bērnu tiesību efektīva piemērošana nav iespējama.¹⁷² **Tās mērķis ir bērna tiesību aizsardzība, attiecīgi tai ir jābūt efektīvai. Efektivitāte savukārt nozīmē bērnu tiesību maksimālu aizsardzību.** Šos mērķus ir iespējams sasniegt tikai tad, ja iestāžu informācijas apmaiņā tiek iekļauta pilnīga informācija par bērnu stāvokli konkrētā ģimenē.¹⁷³ **Praksē efektīvu sadarbību un secīgi efektīvu bērna tiesību aizsardzības procesu kavē gan iesaistīto speciālistu atšķirīgie viedokļi, tostarp par bērna labākajām interesēm attiecīgajā situācijā, gan informācijas apmaiņas procesa nepilnības.** Tiesībsarga birojs un Bērnu aizsardzības centrs daudzkārt konstatējuši, ka sadarbībā visbiežākā problemātika saistīta ar informācijas apmaiņu, kad informācija tiek nodota selektīvi, līdz ar to netiek nodrošinātas nepieciešamās ziņas par bērna

¹⁶⁹ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#), 6. panta trešā daļa. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 08.07.1998. 199/200; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 04.08.1998. 15. Pieņemts: 19.06.1998. Stājas spēkā: 22.07.1998.

¹⁷⁰ Eurochild. 2025. [Child protection systems in Europe](#), p. 8.

¹⁷¹ [Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam](#), apstiprināts ar Saeimas 02.07.2020. lēmumu Nr. 418/Lm13, 430. punkts.

¹⁷² Kronberga I., Sīle S., Litvins G. 2022. [Starpinstitūciju sadarbība bērnu tiesību aizsardzībā](#).

¹⁷³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 30.10.2023. sprieduma lietā Nr. SKA–268/2023 14. punkts.

situāciju, turpretim apjomīgas un neattiecināmas informācijas nodošana paildzina jautājuma izskatīšanas laiku saistībā ar liekās informācijas izpēti un atmešanu.

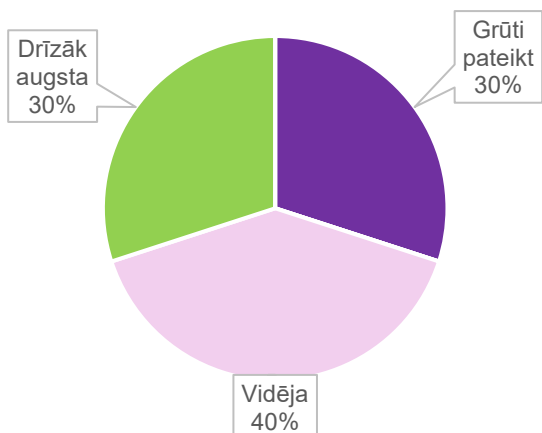
Vērtējot citu institūciju atsauksmes par bāriņtiesu darbu, kopumā secināms, ka tām ir dažāda, pat pretrunīga pieredze (sk. 1. grafiku). Institūcijas uzsver gan pozitīvos aspektus (darbinieku profesionalitāte, ātra reaģēšana un laba sadarbība, atsaucība, iedziļināšanās gadījumos un rīcība atbilstoši bērnu interesēm), gan negatīvo pieredzi (kavēšanās rīkoties un pieņemt lēmumus, normatīvo aktu nepārzināšana, ētikas pārkāpumi, formāla sadarbība, rīkošanās pēc saviem ieskatiem, neņemot vērā citu sadarbībā iesaistīto institūciju viedokli). Pašvaldību ietvaros bāriņtiesu darbu vērtē augstāk, kas, iespējams, daļēji saistīts arī ar to, ka arī bāriņtiesa ir pašvaldības iestāde. Ārpus pašvaldībām bāriņtiesu darbu pozitīvi novērtēja mazāk nekā puse institūciju pārstāvju.

Starpinstitūciju sadarbība visbiežāk nozīmē ilgāku jautājuma risināšanu, ņemot vērā viedokļu saskaņošanai un informācijas apmaiņai nepieciešamo laiku. Tieši tādēļ daudzkārt uzsvērts, ka **bāriņtiesai nav jāpaļaujas vai jāgaida, kad cita institūcija vai persona atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma normām ziņos bāriņtiesai par konstatētiem bērnu tiesību pārkāpumiem**, un tikai tad bāriņtiesai būtu pamats rīkoties. Šāda pieeja būtu pretēja bērnu tiesību efektīvai aizsardzībai.¹⁷⁴ Turpretim citas institūcijas bieži sagaida, ka bāriņtiesa rīkosies proaktīvi un ieinteresēti, nepieciešamības gadījumā citiem speciālistiem sniedzot kompetentu atbalstu, lai konkrētajā situācijā rīcība un lēmumi atbilstu bērna labākajām interesēm. **Tomēr praksē bāriņtiesas bieži vien kavējas rīkoties pat tad, kad vairākkārt saņēmušas ziņas no citām institūcijām, tādējādi neveicot bērnu aizsardzību un pieļaujot vēl lielāku apdraudējumu bērna tiesiskajām interesēm, tostarp dzīvībai un veselībai.**¹⁷⁵

¹⁷⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 30.10.2023. sprieduma lietā [Nr. SKA-268/2023](#), 14. punkts

¹⁷⁵ Valsts policijas Bērnu tiesību nodaļas 03.03.2026. vēstule Nr. 20/CAnos/12595.

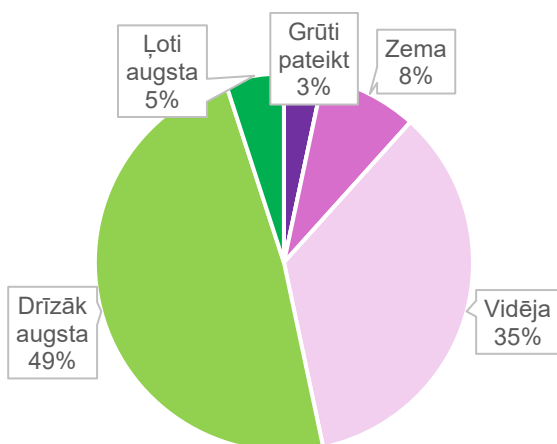
Kā Jūs kopumā vērtējat bāriņtiesas amatpersonu profesionālo kompetenci un darba izpildi?

UZRAUGOŠĀS INSTITŪCIJAS (LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA, BĒRNU AIZSARDZĪBAS CENTRS)

Pozitīvi: Augsta profesionalitāte mazākās pašvaldībās; individuāla pieeja gadījumiem; zinoši un saprotoši kolēģi.

Negatīvi: Neizprot normatīvo aktu prasības; neoperatīvi reaģē uz pārkāpumiem; subjektīvi un nepamatoti lēmumi; izdegšana un neapmierinātība ar darbu; formāla iesaiste un trūkst zināšanu par mūsdienīgām metodēm.

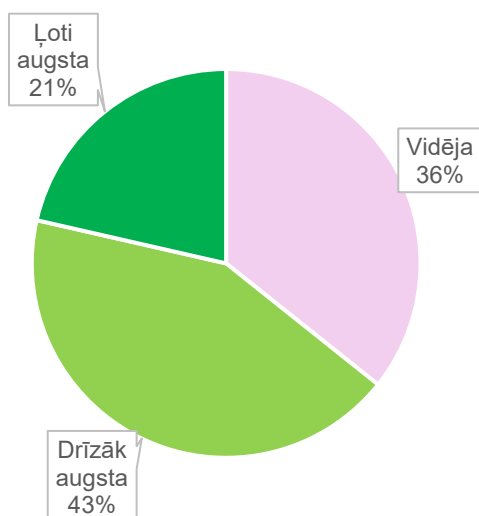

SOCIĀLIE DIENESTI

Pozitīvi: Pārzina likumdošanu un bērnu tiesības; veic labu sadarbību ar institūcijām; iedziļinās situācijās un reaģē ātri uz krīzēm; uztur profesionālu komunikāciju un ētiku.

Negatīvi: Neņem vērā sociālā dienesta ieteikumus; atšķirīga kompetence starp darbiniekiem; dažreiz ētikas pārkāpumi vai domstarpības individuālos gadījumos.

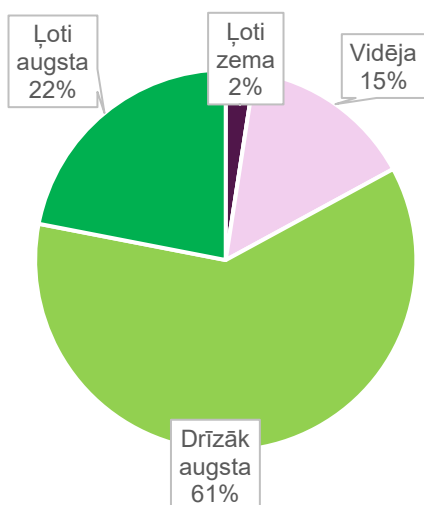
¹⁷⁶ Informācijas iegūta no SIA "Growing" 2025. gada prezentācijas "Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam Eiropas sociālā fonda Plus projekta Nr.4.3.6.1./1/24/I/001 «Profesionālās kvalifikācijas pilnveide bērnu tiesību aizsardzības jautājumos un bērnu likumisko pārstāvju atbildības stiprināšana» darbības «Bāriņtiesu amatpersonu darba izpildes novērtēšanas satura un novērtēšanas procesa kārtības izstrāde» Konceptijas piedāvājums".

PAŠVALDĪBAS ADMINISTRĀCIJA

Pozitīvi: Profesionāli sagatavoti un pilnveido sevi; uzdevumi pildīti efektīvi; veic liela apjoma darbu; augsts profesionālisms un stresa noturība; darbus veic savlaicīgi.

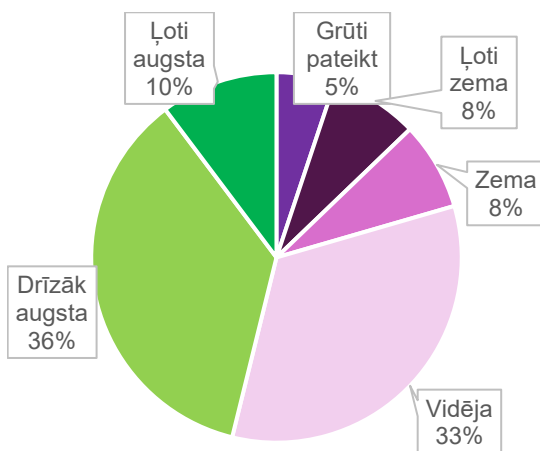
Negatīvi: Kadru mainība un darbinieku trūkums; zema atlīdzība; uzdevumi neizvērtēti individuāli; atkarīgs no personības.

PAŠVALDĪBAS POLICIJAS

Pozitīvi: Operatīvi reaģē uz informāciju; produktīva sadarbība un lēmumu pieņemšana; pārbaudes rūpīgas; atbilstoša normatīviem; sniedz profesionālu atbalstu; kompetenti un zinoši; augsta profesionalitāte.

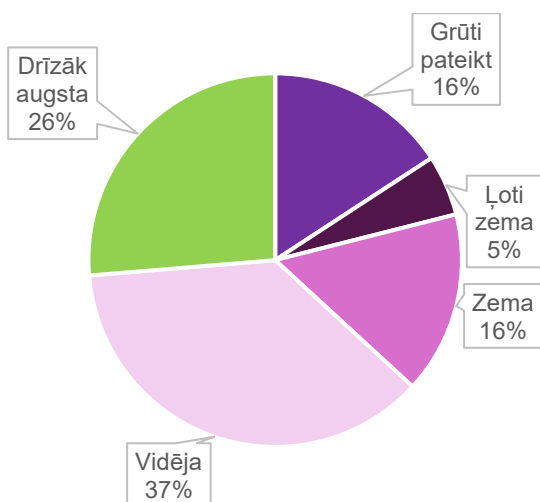
Negatīvi: Daži darbinieki nav savā vietā; attieksme pret pienākumiem dažāda.

VALSTS POLICIJA

Pozitīvi: Darbojas profesionāli un kvalitatīvi; operatīvi reaģē uz pārkāpumiem; sniedz atbalstu un nekad neatsaka palīdzību; veic preventīvo darbu augstā līmenī.

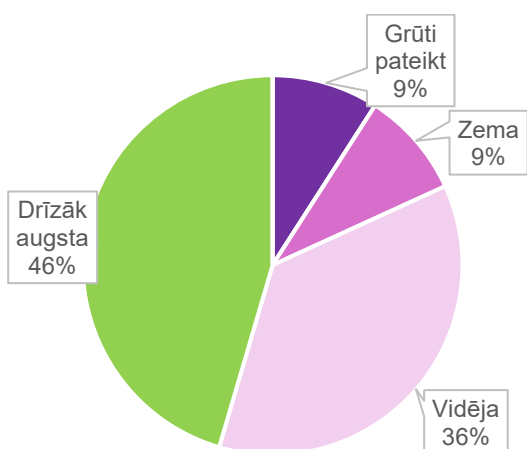
Negatīvi: Materiāli netiek pilnvērtīgi izskatīti; nevēlas uzņemties atbildību; nav sasniedzami ārpus darba laika; formāla attieksme un virspusēja pieeja; neiedziļinās problēmās un nenožīmē nepieciešamās izpētes.

TIESA

Pozitīvi: Sniegtie atzinumi pamatoti un motivēti; sagatavojušies tiesas sēdēm un pārzina likumus; lēmuma sagatavošana rakstveidā.

Negatīvi: Atkarīgs no darbinieka; iesniedz nerelevantus materiālus; trūkst juridiskās izpratnes sarežģītās lietās; formāla un pavirša attieksme; pārstāvība nodrošināta formāli bez iedziļināšanās; vairāk kontrolē un soda nekā palīdz.

APRŪPES UN ATBALSTA IESTĀDES

Pozitīvi: Dokumenti sagatavoti profesionāli; strādā atbildīgi un bērnu interesēs; rīkojas profesionāli un ievēro likumus; visi jautājumi tiek risināti.

Negatīvi: Informācijas plūsma ierobežota vai novēlota; kadru mainība un bezspēcība; darbība bez sadarbības; netiek ņemts vērā citu viedoklis; nepietiekama informācijas nodrošināšana; atkarīgs no konkrēta cilvēka.

Vairākos jautājumos bāriņtiesām noteikts pienākums sadarboties tieši ar pašvaldības sociālo dienestu – gan ikdienas darbā, gan starpinstitucionālu sanāksmju laikā.¹⁷⁷ Nereti bāriņtiesas prasa sociālā darbinieka piedalīšanos bāriņtiesas sēdē un arī atzinuma sniegšanu, piemēram, lai izlemtu jautājumu par iespēju bērnam atgriezties vecāka aizgādībā.¹⁷⁸

Sociālie dienesti darbojas kā sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniedzēji, turpretim bāriņtiesu funkcijās ir iekļautas gan tieslietu jomas, gan sociālā darba elementi, un, lai arī kopumā atšķiras šo iestāžu tiesības un pienākumi, ikdienas praksē ir jūtamas šo divu jomu atšķirīgo mērķu neskaidrās robežas.¹⁷⁹ Pašvaldības sociālais dienests un bāriņtiesa bieži vien strādā ar vienu un

¹⁷⁷ Ministru kabineta 12.09.2017. noteikumi Nr. 545 "[Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā](#)". Latvijas Vēstnesis. 14.09.2017. 183. Pieņemts: 12.09.2017. Stājas spēkā: 15.09.2017.

¹⁷⁸ [Bāriņtiesu likums](#), 22. panta piektās daļas 2. punkts. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

¹⁷⁹ Labklājības ministrija. 2025. [Metodiskais materiāls sociālajam darbam ģimenēm ar bērniem](#), 29. lpp.

to pašu ģimeni, taču katra institūcija šo ģimeni aplūko tikai no sava skatupunkta. Nereti vienas ģimenes ietvaros vienas un tās pašas darbības veic gan bāriņtiesa, gan sociālais dienests, turklāt **savstarpēji tās nesaskaņojot.** Piemēram, **abu institūciju pārstāvji veic apstākļu novērtēšanu dzīvesvietā, risku izvērtējumu un personu viedokļu uzklaušīšanu.** Risku novērtēšanas metodika, kas tiek izmantota ikdienas darbā abām institūcijām, ir līdzīga, taču sociālo dienestu un bāriņtiesu darbinieku zināšanas un prasmes balstās atšķirīgā bāzes izglītībā, kas praksē rada daudz pretrunīgus viedokļus un pat konfliktus starp speciālistiem.¹⁸⁰ **Personu viedokļu noskaidrošanu katra institūcija veic, balstoties uz savu pienākumu izpildei nepieciešamo apstākļu noskaidrošanu.**

Bērnu aizsardzības centrs praksē konstatējis, ka daudzās pašvaldībās iemesls, kādēļ nenotiek efektīva bērnu tiesību aizsardzība ģimenē un ārpus tās, ir **sadarbības trūkums starp dažādām institūcijām, it īpaši starp bāriņtiesu un pašvaldības sociālo dienestu.** Neraugoties uz to, ka abas šīs institūcijas strādā vienā pašvaldībā, trūkumi sadarbībā konstatēti daudzos aspektos: novēlota informācijas sniegšana kompetentajām iestādēm; būtiskas informācijas nesniegšana un nepilnīgas informācijas sniegšana; citu iestāžu kompetenču nepārzināšana; saņemtās informācijas neizvērtēšana vai novēlota iepazīšanās ar būtisku informāciju; normatīvo aktu nepareiza interpretācija un piemērošana; ilgstoši nenodrošināta bērnu tiesību un tiesisko interešu aizsardzība (noteiktu darbību neveikšana pēc bērnu tiesību pārkāpumu konstatācijas); neizstrādāts mehānisms, kas nodrošinātu lietas uzraudzību un plānoto darbību turpināšanu, mainoties iestādes darbiniekiem; personisko attiecību uzsvēršana iepretim profesionālai un lietišķai saskarsmei u.c.

Lai risinātu minēto problemātiku, Bērnu aizsardzības centrs izstrādāja atsevišķu metodisko materiālu tieši šo divu pašvaldību institūciju sadarbībai.¹⁸¹ Tomēr praksē šo abu institūciju sadarbība nav sekmējusi bērnu tiesību aizsardzību valstī. Bērnu aizsardzības centra statistika par bāriņtiesu darbu¹⁸² liecina, ka tendence pārtraukt un atņemt aizgādības tiesības paliek nemainīgi augsta vai noteiktos periodos pat pieaug. Īpaši satraucoša ir Bērnu aizsardzības centra veiktā analīze par bērnu atkārtotu šķiršanu no ģimenes, no kuras secināms, ka praksē bērna šķiršana no

¹⁸⁰ Labklājības ministrija. 2025. [Metodiskais materiāls sociālajam darbam ģimenēm ar bērniem](#), 29. lp.

¹⁸¹ Bērnu aizsardzības centrs. 2020. [Rokasgrāmata bāriņtiesām](#), 4.sējums.

¹⁸² Bērnu aizsardzības centrs. 2025. [Analītisks pārskats par bāriņtiesu darbu 2024. gadā](#).

ģimenes tiek veikta pat četras un vairāk reizes¹⁸³ tikai tādēļ, ka pēc bērna aizgādības tiesību atjaunošanas vecāku sadarbība ar sociālo dienestu mazinās, kas noved pie atkārtotas bērna aizgādības tiesību pārtraukšanas. Minētais liecina par plašāku sistēmisku problemātiku, tai skaitā par sociālā dienesta darbību, kas šajā ziņojumā detalizēti netiek aplūkota.

Svarīga nozīme bērnu tiesību aizsardzībā un labāko interešu nodrošināšanā ir savlaicīgai un koordinētai atbalsta sniegšanai ģimenei, preventīvajam darbam, īpaši ar riska grupām, un vecāku līdzdalības veicināšanai, kas kā iztrūkstoši aspekti esošajā bērnu tiesību aizsardzības sistēmā jau ir identificēti,¹⁸⁴ taču praksē nav atrisināti. Turklāt jāpatur prātā, ka valsts iestādēm ir priekšrocība tieši sazināties ar visām iesaistītajām personām, bieži vien jau tajā posmā, kad tiek apsvērti bērna aprūpes pasākumi, vai tūlīt pēc to īstenošanas.¹⁸⁵

Neapšaubāmi, lai bērnu aizsardzība spētu funkcionēt, ir nepieciešami kompetenti, mērķtiecīgi un pašizliedzīgi speciālisti, kuri apzinās sava darba nozīmīgumu. Efektīvas un spēcīgas sistēmas izveidei un attīstībai ir nepieciešami arī adekvāti resursi, pievilcīgi darba apstākļi. **Bieži vien tieši sociālā dienesta darbs ir primārais apstāklis, kas nosaka to, vai bērna un viņa ģimenes jautājumi nonāks bāriņtiesā kā lēmēj institūcijā.** Tomēr pašlaik Latvijā ierobežotie resursi neļauj nodrošināt efektīvus sociālos pakalpojumus bērniem un viņu ģimenēm, un rada pašizliedzīgu bērnu aizsardzības speciālistu trūkumu.¹⁸⁶

Minētais ir nopietns signāls par to, ka esošajā sistēmā ir nepieciešamas būtiskas pārmaiņas. Bērnu tiesību aizsardzība nav tikai bāriņtiesu prerogātīva, tā ietver plašu jautājumu loku, tāpat kā iesaistīto institūciju un speciālistu loku. Vienlaikus tieši bāriņtiesu locekļiem ir noteiktas augstas kvalifikācijas prasības un nepieciešamās zināšanas, kas kontekstā ar bāriņtiesām uzticētajiem bērnu tiesību aizsardzības pienākumiem ļauj pamatoti citām institūcijām un personām sagaidīt, ka tieši bāriņtiesas proaktīvi un kompetenti spēs palīdzēt bērna dzīves situācijā rast vislabāko iespējamo risinājumu. Informācijas kvalitātei un apmaiņas ātrumam ir kritiska nozīme bērnu

¹⁸³ Bērnu aizsardzības centrs. 2026. [Analītisks pārskats par atkārtotu aizgādības tiesību pārtraukšanu 2025. gadā](#), 9. lp.

¹⁸⁴ Ministru kabineta 2022. gada 21. decembra rīkojums Nr. 967 "[Par Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņēm 2022.–2027. gadam](#)". Pamatnostādņu 1.4. apakšpunkts. Latvijas Vēstnesis. 29.12.2022. 252. Pieņemts: 21.12.2022. Stājas spēkā: 21.12.2022.

¹⁸⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 12. jūlija spriedums lietā [Nr. 25702/94](#) K. and T. pret Somiju, 154. punkts.

¹⁸⁶ Eurochild. 2025. [Child protection systems in Europe](#), p. 3.

tiesību jautājumos. Turpretim paviršība vai kavēšanās ne tikai teorētiski, bet praktiski apdraud bērna labāko interešu nodrošināšanu, tostarp bērna tiesības uz dzīvību, veselību un pilnvērtīgu attīstību.

Uzskatāms, ka esošo situāciju ir iespējams risināt tieši ar rūpīgi pārdomātu un īstenotu bāriņtiesu darbības reformu, kuras rezultātā ne tikai tiktu novērsta divu pašvaldības iestāžu funkciju iespējamā dublēšanās, bet arī tiktu stiprināta sociālo dienestu kapacitāte, koncentrējot nepieciešamos zināšanu, materiāltehniskos un cilvēkresursus, kas savukārt ļautu pašvaldībās pienācīgi nodrošināt primāro prevenciju, sniegt savlaicīgu un piemērotu palīdzību, vienlaikus novēršot pretrunīgus viedokļus par bērnu labākajām interesēm konkrētajās situācijās un kavēšanos, kas saistīta ar informācijas apmaiņu un noteiktu kategoriju lēmumu pieņemšanu. Šo pārmaiņu gaitā, iespējams, sociālajam dienestam būtu paplašināms arī juridisko instrumentu klāsts. Piemēram, sociālā dienesta kompetencē nododot lēmumu pieņemšanu par bērna vai citu personu (ar kuru bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus vai ar kuru bērns dzīvo nedalītā saimniecībā) nosūtīšanu konsultācijas saņemšanai pie ģimenes ārsta, psihologa vai cita speciālista,¹⁸⁷ dienestam nepieciešamības gadījumā būtu iespējams pārliecinošāk panākt bērna interesēm atbilstošu risinājumu.

3.6.2. Bāriņtiesu sadarbība ar zvērinātiem advokātiem

Praksē ar bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem strādā arī zvērināti advokāti, attiecīgi Tiesībsarga birojā tiek saņemtas viņu atsauksmes par bāriņtiesu darbu. Lai iegūtu plašāku informāciju par zvērinātu advokātu pieredzi sadarbībā ar bāriņtiesām un noskaidrotu viņu profesionālo viedokli par bāriņtiesu darbību, Tiesībsarga birojs veica advokātu aptauju.¹⁸⁸

Aptaujas rezultāti liecina par pārsvarā kritisku, bet ne viennozīmīgi negatīvu zvērinātu advokātu vērtējumu par bāriņtiesu darbu. Bāriņtiesu amatpersonu profesionālā kompetence 51 % gadījumu vērtēta kā vidēja, savukārt 31 % respondentu to raksturo kā zemu vai ļoti zemu, kamēr pozitīvs vērtējums fiksēts tikai 15 % gadījumu. Atsevišķos aspektos vērojams salīdzinoši labvēlīgs

¹⁸⁷ [Bāriņtiesu likums](#), 18. panta 3. punkts. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

¹⁸⁸ Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs. 2026. [Tiešsaistes aptaujas apkopojums](#): Latvijas zvērinātu advokātu pieredze darbā ar bāriņtiesām.

novērtējums, piemēram, 68 % advokātu kopumā piekrita, ka bāriņtiesu amatpersonas pārzina darbā nepieciešamos normatīvos aktus, un 48 % piekrita, ka tiek ievērota profesionālā ētika. Daudz kritiskāki vērtējumi ir par praktisko darbu, kā būtisku problemātiku atzīmējot lēmumu nepietiekamu motivāciju, procesuālā taisnīguma principa neievērošanu, bērna labāko interešu nenodrošināšanu, vienlīdzības principa neievērošanu un nesavlaicīgu rīcību. Institucionālā modeļa vērtējumā advokātu sniegtās atbildes norāda uz pārmaiņu nepieciešamību, jo tikai 4 % respondentu atbalsta esošā bāriņtiesu modeļa saglabāšanu bez izmaiņām. Lielākā daļa aptaujāto iestājas par reformām, tostarp 31 % atbalsta valsts līmeņa centralizētas bērnu tiesību aizsardzības institūcijas izveidi, 18 % – būtisku reformēšanu, saglabājot institūcijas pašvaldību līmenī, bet 19 % uzskata, ka bāriņtiesas būtu pilnībā likvidējamās, funkcijas nododot tiesai un citām institūcijām. Attiecībā uz bāriņtiesu lomu atzinumu sniegšanai tiesām 53 % advokātu uzskata, ka tām būtu jāsniedz tiesai tikai nepieciešamā informācija un pierādījumi, nevis vērtējoši atzinumi, savukārt 36 % atbalsta līdzšinējo kārtību.

3.6.3. Sabiedrības uzticēšanās bāriņtiesai

Bāriņtiesu sadarbība ar ģimeni un citām fiziskajām personām ir būtiska bērnu tiesību aizsardzības sistēmas sastāvdaļa, jo tieši ģimene un bērnam tuvākās personas visbiežāk ir pirmās, kas spēj pamanīt bērna tiesību apdraudējuma riskus un var savlaicīgi vērsties pēc palīdzības. Šīs sadarbības kvalitāti tieši ietekmē bāriņtiesu reputācija un sabiedrības uzticēšanās institūcijai.

Tiesībsarga birojā saņemtā informācija un veikto pārbaužu rezultāti par bāriņtiesu darbu liecina, ka problemātika, ar ko personas saskaras, ilggadēji ir viena un tā pati – nemotivēti lēmumi, bezdarbība, objektivitātes trūkums, nevienlīdzīga un neētiska attieksme, kas lielā mērā sasaucas arī ar institūciju sniegtajām atsauksmēm par sadarbību ar bāriņtiesām.

Minēto iemeslu dēļ kopsakarā ar publiskajā telpā bieži izskanējušo bāriņtiesu kritiku **sabiedrībā ir nostiprinājusies pārliecība, ka bāriņtiesas lielā mērā darbojas kā represīvas, nevis bērnu tiesības atbalstošas un veicinošas iestādes**. Sabiedrības neuzticēšanās bāriņtiesām un neapmierinātība ar bāriņtiesu rīcību atspoguļojas arī Tiesībsarga birojā saņemto sūdzību skaita pieaugumā par bāriņtiesu darbu (2024. gadā – 70 iesniegumi, 2025. gadā – 98 iesniegumi), kā arī iedzīvotāju

aptaujas rezultātos¹⁸⁹, saskaņā ar kuriem tikai 10 % respondentu sadarbību ar bāriņtiesu vērtē pozitīvi, savukārt 61 % – kā negatīvu. Bērni pēc savas iniciatīvas bāriņtiesās pēc palīdzības vēršas ārkārtīgi reti.

Sabiedrības neuzticība institūcijai pati par sevi ir risks pasliktināt bērnu tiesību aizsardzības efektivitāti, jo pat vajadzības gadījumā bērni un citi iedzīvotāji var nolemt nevērsties bāriņtiesā pēc palīdzības tikai iestādes reputācijas dēļ.

¹⁸⁹ Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs. 2026. [Tiešsaistes aptaujas apkopojums](#): Latvijas iedzīvotāju pieredze un vērtējums par pašvaldību bāriņtiesu darbu.

4. Līdzšinējo ierosinājumu reformēt bāriņtiesas nesasniegtie rezultāti

Sabiedrībā un arī profesionāļu vidū jau vairākkārt izskanējuši aicinājumi rast iespēju noteiktus bāriņtiesu lēmumus nodot pieņemšanai tiesai. Šāda nostāja citstarp balstās uz apsvērumu, ka pašvaldības dome, kurai tā vai citādi padota bāriņtiesa, vadās no politiskas motivācijas, turpretim tiesu vara ir pakļauta tikai tiesībām un tā nedrīkst darboties politisku motīvu vadīta. **Labklājības ministrija 2017. gadā rosināja grozīt normatīvos aktus, lai bāriņtiesas no pašvaldībām tiktu nodotas valstij, tiesu mehānismam**, un varētu risināt tādas problēmas kā bāriņtiesu neatkarība un to dažādā interpretācija par bērnu tiesībām, tomēr tam iebildusi Tieslietu ministrija, jo bāriņtiesu nodalīšana no pašvaldībām ir politisks lēmums.¹⁹⁰

Arī 2019. gadā bija iecerēta visaptveroša bērnu tiesību aizsardzības sistēmas reforma.¹⁹¹ Tika uzsvērts, ka bāriņtiesas ir viens no vajākamiem posmiem bērnu tiesību aizsardzības mehānismā, bet bāriņtiesu institucionālais modelis nav sasniegjis izvirzītos mērķus bērnu tiesību aizsardzībā, tādēļ ir jānotiek valsts attieksmes maiņai, kad valsts uzņemas pienākumu gādāt, lai bērniem nodrošinātu attīstībai labvēlīgu vidi visās tiesību piemērošanas jomās.¹⁹² Kā risinājums tika piedāvāts viens centralizētais institucionālais modelis, kur bāriņtiesas pienākumi nosacīti sadalīti divās daļās – lemjošajā daļā un sociālā darba daļā. Attiecīgi bāriņtiesu lemjošā daļa, ietverot visas funkcijas, kas izriet no lēmuma pieņemšanas, un esošie darbinieku resursi pārietu valsts pārziņā, savukārt, sociālā darba daļa, ietverot esošos darbinieku resursus, sociālās funkcijas un finansējumu, saglabātos pašvaldību pārziņā. Centralizētā iestāde pieņemtu lēmumus (administratīvos aktus), pieprasītu nepieciešamās ziņas, iesniegtu prasības pieteikumus tiesai un apmeklētu tiesu sēdes. Savukārt sociālais dienests primāri sniegtu pakalpojumus un atbalstu ģimenēm un bērniem, kā arī sagatavotu lietas izskatīšanai Centralizētajai iestādei, tostarp

¹⁹⁰ Anstrate V. 09.11.2017. [Ieskats vienā tiesvedībā: Bērna liktenis izlemts vēl pirms bāriņtiesas sēdes – Bāriņtiesu reformai termiņu nav.](#)

¹⁹¹ Grāvere L. 30.05.2023. [Ir laiks izveidot ģimenes tiesu.](#) Jurista Vārds, Nr. 22 (1288), 19.–23.lpp.

¹⁹² Tieslietu ministrija. 04.06.2019. [Labklājības un tieslietu ministri: "Jāmaina valsts attieksme un jāizveido jauns efektīvs institucionālais modelis bērnu tiesību aizsardzības sistēmas sakārtošanai!"](#).

noskaidrotu personu viedokļus, veiktu dzīves apstākļu pārbaudes, risku izvērtēšanu, aizbildņu un audžuģimeņu apzināšanu, iesniegumu izskatīšanu un konsultāciju sniegšanu iedzīvotājiem¹⁹³.

Labklājības ministrija 2020. gadā valdības akceptam iesniedza informatīvo ziņojumu “Par bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidi”,¹⁹⁴ kurā **netika apsvērta bāriņtiesu iekļaut tiesu mehānismā vai nodot lēmumu pieņemšanu valsts pārziņā**. Tajā citstarp tika piedāvāts veikt bāriņtiesu funkciju izvērtēšanu kopsakarā ar sociālo dienestu funkcijām, ieviest bērnu tiesību aizsardzības speciālista amatu pašvaldībās, samazināt bāriņtiesu skaitu un paredzēt to funkcionālo padotību Centrālajai bērnu tiesību aizsardzības iestādei, stiprināt iestāžu vadītāju atbildību, grozīt bāriņtiesu darbinieku darbā pieņemšanas kārtību un mainīt bāriņtiesu nosaukumu. Lai nodrošinātu tiešu valsts uzraudzības un kontroles mehānismu bērnu tiesību aizsardzības jomā, rosināts izveidot Centrālo bērnu tiesību aizsardzības iestādi, kuras funkcionālā padotībā būs bāriņtiesas, tādējādi valstij uzņemoties atbildību par bāriņtiesu funkciju izpildi aizgādības, aizbildnības, adoptijas un bērnu personisko un mantisko tiesību un interešu aizsardzības jautājumos, kā arī normatīvo aktu piemērošanā un to interpretācijā.¹⁹⁵

Labklājības ministrija 2020. gada 29. maijā izsludināja publisko iepirkumu “Bāriņtiesu un sociālo dienestu funkciju un amata vienību izvērtēšana”.¹⁹⁶ Iepirkuma mērķis bija veikt bāriņtiesu un sociālo dienestu funkciju, uzdevumu un pienākumu, un amata vienību izvērtējumu un, pamatojoties uz tā rezultātiem, sniegt priekšlikumus optimālas procesuālās shēmas izveidei, lai samazinātu iestāžu administratīvo un klientiem sniegtā pakalpojuma birokrātisko slogu, palielinātu valsts pārvaldes efektivitāti, novēršot iestāžu funkciju dublēšanos, sniedzot klientiem savlaicīgus, atbilstošus un kvalitatīvus pakalpojumus. Izskatot publiski pieejamo informāciju, secināms, ka iepirkuma rezultātā 2020. gada 11. augustā noslēgts līgums ar komercsabiedrību “Par bāriņtiesu un sociālo dienestu funkciju un amata vienību izvērtēšanu”. Taču vēlāk starp pusēm radies strīds par līguma izpildi, kas skatīts civillietas Nr. C73338722 ietvaros trijās tiesu instancēs. Vēlāk Labklājības ministrijas pārstāve informēja¹⁹⁷, ka atkārtoti tiek plānots veikt bāriņtiesu un

¹⁹³ Labklājības ministrija. 2019. Prezentācija “Bērnu tiesību aizsardzības sistēmas institucionālais modelis”.

¹⁹⁴ Labklājības ministrija. 2021. [Izskatīts informatīvais ziņojums par bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidi](#).

¹⁹⁵ Labklājības ministrija. 18.06.2020. [LM sagatavojusi ziņojumu par bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidi](#).

¹⁹⁶ Labklājības ministrija. 29.05.2020. Publiskais iepirkums [Nr. LRLM2020/28-3-02/11](#) “Bāriņtiesu un sociālo dienestu funkciju un amata vienību izvērtēšana”.

¹⁹⁷ Raidījums “Krustpunktā”. 17.12.2025. [Raidieraksts](#) laikā no 31:46 līdz 33:13.

sociālo dienestu funkciju izvērtējumu. **Līdz ar to bāriņtiesu un sociālo dienestu funkciju un amata vienību izvērtējums arvien nav veikts.**

Līdzšinējie ierosinājumi reformēt vai pat likvidēt bāriņtiesas rezultējušies nevis ar institucionālām izmaiņām vai bāriņtiesu funkciju pārskatīšanu, bet ar ilgstošu bāriņtiesu “remontu”, kur atsevišķi darbi nav pat iesākti (piemēram, bāriņtiesas nosaukuma maiņa), vai ir iesākti, bet nav pabeigti. Piemēram, Tieslietu ministrija 2020. gadā sagatavoja likumprojektu “Grozījumi Bāriņtiesu likumā”, ar ko bija paredzēts samazināt bāriņtiesu kompetenci notariālo uzdevumu izpildē, tādējādi atslogojot bāriņtiesas no tām netipisku uzdevumu pildīšanas. Noteiktajam regulējumam tika paredzēta spēkā stāšanās 2024. gada 1. janvārī¹⁹⁸, tomēr Saeimas debatēs netika rasta vienošanās¹⁹⁹ un attiecīgā likumprojekta virzība apstājās 2023. gadā, nerasniedzot otro lasījumu Saeimā,²⁰⁰ jo trūkst politiskās izšķiršanās. Kā otrs piemērs ir 2021. gada 16. jūnijā pieņemtie grozījumi Bāriņtiesu likumā, ar ko tika paredzēts, ka Bērnu aizsardzības centrs līdz 2025. gada 1. janvārim izveidos un organizēs kvalifikācijas komisijas darbu²⁰¹, kas savukārt rūpēsies par bāriņtiesu darbinieku sertifikāciju un tālākizglītošanu, bet Ministru kabinets līdz tam izstrādās Kvalifikācijas komisijas izveides un darbības kārtību. **Noteiktajā laikā Kvalifikācijas komisija netika izveidota, jo sertifikācijas kārtības veidošanas gaitā tika secināts, ka sertifikācija tomēr nav piemērotākais un efektīvākais instruments, lai paaugstinātu bāriņtiesu amatpersonu sniegto pakalpojumu kvalitāti un sekmētu sabiedrības uzticēšanos šai institūcijai.**²⁰² Tādēļ Labklājības ministrija 2025. gada nogalē iesniedza alternatīvu likumprojektu, piedāvājot ieviest citu novērtēšanas modeli, attiecīgi atsakoties no kvalifikācijas komisijas izveides un bāriņtiesu amatpersonu sertifikācijas.²⁰³ Ņemot vērā tiesībsardzes un sabiedrisko organizāciju pausto kritiku Saeimas Juridiskās komisijas sēdē par piedāvāto kārtību bāriņtiesu darbinieku novērtēšanai tikai katras pašvaldības ietvaros,²⁰⁴ pašlaik ne sertifikācijas, ne alternatīvā novērtēšanas modeļa

¹⁹⁸ Likumprojekta Nr. 170/Lp14 "Grozījumi Bāriņtiesu likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums ([anotācija](#)).

¹⁹⁹ Latvijas Republikas 14. Saeima. 2023. gada 27. aprīļa sēdes [stenogramma](#).

²⁰⁰ Likumprojekts [Nr. 170/Lp14](#) "Grozījumi Bāriņtiesu likumā".

²⁰¹ Likums "[Grozījumi Bāriņtiesu likumā](#)". Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 118, 19.06.2021. Pieņemts: 16.06.2021. Stājas spēkā: 01.07.2021.

²⁰² Latvijas Republikas [Saeimas Juridiskā komisija](#). 01.12.2025. Plānots atteikties no bāriņtiesu amatpersonu sertifikācijas, ieviešot vienotu novērtēšanas sistēmu visās pašvaldībās.

²⁰³ Labklājības ministrijas 27.11.2025. [vēstule Nr. 33–1–0402/1765](#) "Par likumprojektu "Grozījumi Bāriņtiesu likumā" (Saeimas reģ. Nr. 1031/Lp14)".

²⁰⁴ Saeimas Juridiskā komisija. 02.12.2025. [Labklājības ministrijas iesniegtā likumprojekta "Grozījumi Bāriņtiesu likumā" izskatīšana pirms iesniegšanas Saeimā](#).

ieviešana nav apstiprināta, bet iepriekš paredzētās sertifikācijas sistēmas ieviešana atlikta līdz 2027. gada 1. janvārim.²⁰⁵

Tādējādi esošās sistēmas labošanas darbi norisinās neefektīvi. Tas nesekmē bērnu tiesību aizsardzību un nemazina problemātiku, ar ko iedzīvotāji ilggadēji saskaras bērņtiesu darbā.

²⁰⁵ [Bārņtiesu likums](#), pārejas noteikumu 26. un 27. punkts. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 07.07.2006. 107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. 10.08.2006. 15. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 01.01.2007.

5. Bāriņtiesu priekšlikumi darba uzlabošanai

Pēc Tiesībsarga biroja publiski paustās nostājas par nepieciešamību pārskatīt bāriņtiesu institūta esību un aicinājuma iedzīvotājiem sniegt informāciju par viņu pieredzi sadarbībā ar bāriņtiesām, kā arī pēc 2026. gada 14. janvāra tikšanās ar Latvijas Pašvaldību savienību, Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācija 2026. gada martā sagatavoja un iesniedza Latvijas Pašvaldību savienībai priekšlikumus bāriņtiesu darba uzlabošanai.

Lai arī visu priekšlikumu mērķis ir bāriņtiesu darba atslogošana, nevis institucionālās sistēmas izmaiņas, tie visi ir vērā ņemami un vērtējami. Turpmāk norādīti apkopotie bāriņtiesu priekšlikumi.

1. **Apliecinājumu izdarīšanas un mantojuma lietu funkciju izslēgšana** – izslēgt no Bāriņtiesu likuma VII nodaļu “Apliecinājuma izdarīšana un citu uzdevumu pildīšana” un VIII nodaļu “Palīdzība mantojuma lietu kārtošanā un mantojuma apsardzība”. Pieļaujams saglabāt pilnvaru apliecināšanu tikai tādā apjomā, kas tieši nepieciešams bērna vai aizgādībā esošas personas tiesību un interešu aizsardzībai.
2. **Bāriņtiesas atzinumu aizstāšana ar ziņu sniegšanu tiesai** – noteikt, ka bāriņtiesa tiesai iesniedz tikai ziņas, nevis atzinumu, kas tiek pieņemts un sniegts tiesai koleģiāla lēmuma veidā. Grozīt Bāriņtiesu likuma 50. pantu, Civilprocesa likuma 239. panta otro daļu, 244.⁹ panta otro daļu, 244.¹¹ panta otro daļu, 249.⁴ pantu.
3. **Personas pārstāvības medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanā izslēgšana** – izslēgt Kriminālprocesa likuma 91. panta otrās daļas 6. punktu, atbrīvojot bāriņtiesas no pienākuma nodrošināt personas pārstāvību kriminālprocesā par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu.
4. **Aizgādņa iecelšanas mantojumam funkcijas pārskatīšana** – atbrīvot bāriņtiesas no aizgādņa iecelšanas mantojumam, promesošas vai pazudušas personas mantai un testamenta izpildīšanai. Izslēgt Bāriņtiesu likuma 40. panta pirmās daļas 3. un 5. punktu un otro daļu, grozīt Civillikuma 496., 616., 631., 660., 661., 663., 665. pantā.
5. **Nekustamā īpašuma vērtības sliekšņa paaugstināšana** – paaugstināt normatīvajos aktos noteikto mantas vērtības sliekšni (14 000 euro), no kura bāriņtiesa lemj par nekustamā īpašuma atsavināšanas, ieķīlāšanas vai apgrūtināšanas lietderīgumu, mantojuma dalīšanu,

bet galīgais lēmums jāpieņem tiesai (apstiprinot bāriņtiesas lēmumu vai izšķirot lietu).
Grozīt Bāriņtiesu likuma 21. panta 3. un 4. punktu, 51. panta 3. punktu, 52. pantu, Civillikuma 280. panta otro daļu, 731. panta pirmo daļu, 738. pantu.

6. **Aizbildņa atlaišanas un norēķinu sniegšanas pienākuma racionalizēšana** – Bāriņtiesu likuma 33. panta trešajā daļā paredzētā aizbildņa atlaišana pēc aizbilstamā pilngadības sasniegšanas nav lietderīga, jo aizbildnība izbeidzas līdz ar pilngadības sasniegšanu. Grozīt Bāriņtiesu likuma 33. pantu, Civillikuma 300. un 301. pantu.
7. **Bāriņtiesas un sociālā dienesta kompetenču nodalīšana risku un vajadzību izvērtēšanā** – nepieciešams skaidrs kompetenču sadalījums, paredzot, ka sociālais dienests veic personas un ģimenes individuālo vajadzību, resursu un sociālās situācijas izvērtējumu, tostarp izvērtē sniedzamo sociālo pakalpojumu un atbalsta pasākumu nepieciešamību. Bāriņtiesas kompetencē paliktu bērna apdraudējuma izvērtējums. Izslēgt Bāriņtiesu likuma 22. panta pirmo prim daļu un Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr. 1037 “Bāriņtiesu darbības noteikumi” VII nodaļu.
8. **Pārskatāma informācijas plūsmas pamatotība un lietderība starp bāriņtiesu un Valsts probācijas dienestu** – informācijas par bērna iespējamu apdraudējumu sniegšana bāriņtiesai jābalsta individuālā riska izvērtējumā.
9. **Pilnveidot aizgādības tiesību atņemšanas un atjaunošanas izvērtēšanas kārtību** – aizgādības tiesības nav iespējams atjaunot, ja vecāks to nevēlas, līdz ar to lemt par aizgādības tiesību atjaunošanu būtu lietderīgi tikai gadījumos, kad vecāks pats ir izteicis šādu lūgumu. Savukārt, aizgādības tiesību atņemšanas gadījumā bērns iegūst tiesības tikt adoptētam. Ja aizbildnis adopcijai nepiekrīt, adopcija nav iespējama un bērna tiesiskais statuss nemainās. Pārskatīt Civillikuma 203. pantā un Bāriņtiesu likuma 22. pantā noteikto.
10. **Par administratīvā sloga mazināšanu lietu aprītē bāriņtiesās** – lietu skenēšana, kopēšana citai bāriņtiesai saistībā ar personas dzīves vietas maiņu ir nelietderīga. Papildināt Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr.1037 “Bāriņtiesas darbības noteikumi” 32. punktu, paredzot kārtību, ka bāriņtiesa nosūta lietas oriģinālu otrai bāriņtiesai, kuras darbības teritorijā persona ir deklarējusi savu dzīvesvietu.
11. **Par bērna nodošanas citas personas aprūpē regulējuma lietderības izvērtēšanu** – pārskatīt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.¹ panta regulējumu, lai bērna nodošana citas

personas aprūpē tiktu īstenota bez bāriņtiesas iesaistes, pamatojoties uz vecāka izdotu pilnvaru.

12. **Samazināt gadījumu skaitu, kad bāriņtiesai ir jāiesaistās bērna mantisko interešu jautājumos.**
13. **Veicināma domāšanas maiņa, lai vecākiem netiktu pārtrauktas aizgādības tiesības, bet bērniem tikai nodibināta ārpusģimenes aprūpe.** Tas ļautu koncentrēties uz bērna vajadzību nodrošināšanu, nevis vecāku kritizēšanu.
14. **Aizgādības jautājumos jāvirzās uz to, lai rīcībspēja personām vispār netiktu ierobežota.** Kā iespējamais risinājums ir valsts līmenī ieviest biedrības „Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „ZELDA”” praksē ieviesto atbalsta personas pakalpojumu, kura personai sniedz atbalstu lēmumu pieņemšanā, lai tā vienlīdzīgi ar citiem īstenotu savu tiesībspēju un rīcībspēju.
15. **Jāpārskata lēmumu nepieciešamība 16 gadu vecumu sasniegušiem jauniešiem.** Daudzu lēmumu nozīme ir apšaubāma, jo praksē tie nebūs izpildāmi, ja jauniešiem izlems rīkoties citādi.

6. Secinājumi

1. Pašlaik valsts izveidotajā bērnu tiesību aizsardzības sistēmā dominējošo lomu lēmumu pieņemšanā par bērniem pilda izpildvaras zemākā līmeņa iestādes – bāriņtiesas. **Esošais institucionālais modelis, kas veidots citā vēsturiskajā un tiesiskajā izpratnē, nav piemērots efektīvai bērnu tiesību aizsardzībai mūsdienās.**
2. **Latvijā faktiski nepastāv vienota bāriņtiesu sistēma, bet gan 42 atšķirīgas prakses²⁰⁶,** tādēļ bērnu tiesību aizsardzība valstī nevar tikt veikta vienotā un paredzamā kvalitātē.
3. **Esošajā sistēmā netiek nodrošināta efektīva cilvēktiesību ierobežošanas tiesiskuma kontrole.** Bāriņtiesas pieņem lēmumus, kuri būtiski skar cilvēka pamattiesības, jo īpaši tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Lēmumi stājas spēkā nekavējoties, līdz ar to rada tūlītējas sekas, tomēr tie nav automātiski pakļauti tiesas kontrolei. Piemēram, ik gadu bāriņtiesas no vecākiem šķir vairāk nekā 1000 bērnu, turklāt šos juridiskos lēmumus var pieņemt bāriņtiesas locekļi, kuriem nav juridiskās izglītības.
4. **Valsts nav nodrošinājusi skaidru bāriņtiesu padotības un to darbības uzraudzības mehānismu.** Atbildība par bāriņtiesu darbu ir izklaidēta. Bāriņtiesas darbības vērtēšanā iesaistīta virkne institūciju, taču praksē ne visas no tām iesaistās iestādes darbības uzraudzības procesā, kā arī neviena no tām neuzņemas atbildību par bāriņtiesas darbu pilnībā. **Rezultātā pašreizējā bāriņtiesu sistēmā netiek nodrošināta pietiekami augsta darba kvalitāte,** ko pierāda tai skaitā administratīvajā tiesā izskatīto un atcelto bāriņtiesu lēmumu īpatsvars. Piemēram, 2023. gadā administratīvā tiesa atcēla 11,43 % no šajā periodā pārsūdzētajiem un izskatītajiem bāriņtiesu lēmumiem, 2024. gadā – 13,64 %, bet 2025. gadā – 16,67 %. Bāriņtiesu faktiskā rīcība 2024. gadā par neatbilstošu atzīta 25 % gadījumu, bet 2025. gadā – 50 % gadījumu.
5. **Valsts līdz šim nav izveidojusi tādu bērnu tiesību aizsardzības sistēmu, kurai sabiedrība uzticas.** Sabiedrībā ir nostiprinājusies pārliecība, ka bāriņtiesas lielā mērā darbojas kā represīvas, nevis bērnu tiesību ievērošanu veicinošas iestādes. Sabiedrības uzticības trūkums institūcijai pats par sevi ir risks pasliktināt bērnu tiesību ievērošanu Latvijā, jo pat vajadzības

²⁰⁶ Latvijā ir 43 pašvaldības, kurās ir izveidotas 42 bāriņtiesas, jo divi novadi ir izveidojuši vienu (apvienotu) bāriņtiesu.

gadījumā bērni un citi iedzīvotāji var nolemt nevērsties bāriņtiesā pēc palīdzības tikai iestādes reputācijas dēļ.

6. **Līdzšinējie ierosinājumi mainīt bāriņtiesu sistēmu ir rezultējušies ar ieilgušu pastāvošās sistēmas labošanu.** Tomēr nav pamats uzskatīt, ka bāriņtiesu darbībā ilgstoši pastāvošās problēmas būtu novēršamas ar atsevišķiem organizatoriskiem vai procesuāliem uzlabojumiem, tādēļ nepieciešama sistēmiska bērnu tiesību aizsardzības modeļa pārveide.
7. **Bāriņtiesu fragmentētās un pārslogotās sistēmas vietā nepieciešams izveidot profesionālu un bērna interesēs orientētu sistēmu,** kurā katrs lēmums tiek pieņemts ar augstāko rūpību, atbildību un cieņu pret bērna tiesībām. Tādējādi valsts izpildītu savu konstitucionālo pienākumu bērnu tiesību aizsardzībā.

7. Iespējamie risinājumu modeļi

Ziņojumā norādīti vairāki iemesli, kas objektīvi pamato nepieciešamību veikt strukturālas izmaiņas, kas bērnu tiesību aizsardzībā veicinātu vienotu pieeju visā valstī, stiprinātu profesionalitāti un atbildību. Īpaši būtiski transformācijas procesā ir saglabāt fokusu uz bērna tiesību un interešu prioritāti. Jaunajam institucionālajam modelim ir jānodrošina bērniem draudzīga, pieejama, droša, saprotama un efektīva tiesību aizsardzība, kas garantē procesuālo taisnīgumu un vienlīdzīgu attieksmi. Šajā kontekstā ir uzsverams, ka pašvaldībām arī turpmāk būtu jākoncentrē savi resursi uz atbalsta un palīdzības sniegšanu, stiprinot sociālo pakalpojumu kvalitāti un pieejamību. Savukārt tādiem lēmumiem, kā, piemēram, par bērna šķiršanu no vecākiem (aizgādības tiesību pārtraukšanu), nodošanu ārpusģimenes aprūpē un saskarsmes ierobežošanu, būtu jāpiekrīt tiesu varai.

Institucionālā modeļa maiņas mērķim ir jābūt vērstam uz to, lai bērnu tiesību aizsardzības sistēma Latvijā atbilstu mūsdienu cilvēktiesību izpratnei un valsts demogrāfiskajai politikai, mazinot vardarbības riskus un veicinot bērna pilnvērtīgu attīstību, vienlaikus stiprinot un atbalstot ģimenes. Institucionālā modeļa maiņas noslēgumā sagaidāmi šādi rezultāti:

- 1. Skaidrs kompetenču sadalījums bērnu tiesību aizsardzībā.** Tas nozīmē veikt pāreju no fragmentētas un pārslogotas institucionālās sistēmas uz skaidri strukturētu, profesionālu un bērna interesēs orientētu pieeju, kurā katrs lēmums tiek pieņemts ar augstāko rūpību, atbildību un cieņu pret bērna tiesībām.
- 2. Nepastarpināta tiesu varas kontrole pār cilvēktiesību ierobežojumiem.** Lēmumi par tādiem būtiskiem cilvēktiesību jautājumiem kā bērnu un vecāku šķiršanu (aizgādības tiesību pārtraukšanu), nodošanu ārpusģimenes aprūpē, bērna un viņa ģimenes locekļu saskarsmes ierobežojumiem ārpusģimenes aprūpes laikā tiks pieņemti tiesā.
- 3. Vienlīdzīga pieeja neatkarīgi no dzīvesvietas.** Tiesiskās vienlīdzības princips prasa vienlīdz augstu kompetenci un resursus visā valstī, vienlīdzīgu bērna tiesību un procesuālo garantiju nodrošināšanu, neatkarīgi no pašvaldības veikspējas.
- 4. Lielāka uzticēšanās sistēmai.** Sabiedrības uzticēšanās institūcijai ir būtiska, lai tā spētu pienācīgi izpildīt tai uzticētos pienākumus. Sagaidāms, ka preventīva, atbalstoša un uz

sadarbību balstīta pieeja, kā arī pārskatāms, ātrs un efektīvs process kopsakarā ar bērnu līdzdalības nodrošināšanu palielinās sabiedrības uzticēšanos.

Sagaidāmo rezultātu sasniegšanai tiek piedāvāti šādi iespējamie risinājumu modeļi²⁰⁷:

7.1. Modelis A: Bāriņtiesu funkciju pārdale starp pašvaldības sociālo dienestu un tiesu

Modelis A paredz daļu bāriņtiesas funkciju nodot sociālā dienesta kompetencē, kur bāriņtiesas resursi un lēmumi, kas nav piekritīgi tiesai, tiek nodoti pašvaldības sociālā dienesta kompetencē. Modelis ļauj sociālajam dienestam pārņemt arī aizgādībā esošo personu tiesību aizsardzības funkciju. Tiktu stiprināta sociālā dienesta kapacitāte, veicinātas spējas sniegt atbalstu un sociālo palīdzību un iespēja piesaistīt augstas kvalifikācijas darbiniekus, kas gatavi pilnveidot zināšanas bērnu tiesību un arī ģimenes institūta stiprināšanā.

Kvalificētie sociālā dienesta darbinieki bērniem draudzīgā, pieejamā, drošā, saprotamā un efektīvā procesā nodrošinātu bērnu tiesību aizsardzību pašvaldībā, primāri sniedzot nepieciešamo atbalstu ģimenei, veicinot izlīgumu un bērnu interesēs pieņemtu noteiktu kategoriju lēmumus. Iestādei svarīga loma būtu informācijas iegūšanai un apkopošanai tiesā izskatāmo bērnu tiesību jautājumu izlemšanai, kā arī vēlākai tiesas informēšanai par bērna dzīves situācijas izmaiņām. Sociālo dienestu darbu bērnu tiesību aizsardzības jomā metodiski vadītu Bērnu aizsardzības centrs, kas arī nodrošinātu darbinieku, kuri strādā ar bērnu tiesību jautājumiem, profesionālo sagatavošanu un kvalifikāciju.

Lēmumi par būtiskiem cilvēktiesību jautājumiem tiks pieņemti tiesā.

Priekšrocības:

1. Bāriņtiesu likvidācija un funkciju daļēja nodošana sociālajam dienestam ļautu mazināt vai pat novērst problemātiku, kas saistīta ar informācijas apmaiņu, atšķirīgo viedokļu saskaņošanu un sadarbību starp iestādēm.

²⁰⁷ Risinājumu modeļi piedāvāti, ņemot vērā, ka līdz šim nav veikts bāriņtiesu visu funkciju, tiesību un pienākumu izvērtējums.

2. Plaša un vienkopus esoša informācija par bērnu un ģimeni sekmētu ātrāku un kvalitatīvāku iespēju katrā individuālā gadījumā izvērtēt bērna labākās intereses un sniegt atbalstu to nodrošināšanai.
3. Sociālā dienesta lēmumu apstrīdēšana pašvaldības ietvaros var būt priekšrocība, ja visās pašvaldībās būtu vienota izskatīšanas kārtība, un sūdzības objektīvi un savlaicīgi izskatītu bērnu tiesību aizsardzības jomā kvalificēts speciālists.
4. Jo efektīvāk sociālie dienesti strādātu ar ģimenēm, jo vairāk būtu sagaidāms, ka kopējais gadījumu skaits, kad nepieciešams būtiski iejaukties ģimenē un ierobežot personu pamattiesības, samazinātos, attiecīgi samazinātu arī tiesu noslodzi.
5. Tiktu pārņemta arī aizgādnībā esošo personu tiesību aizsardzības funkcija.

Riski:

1. Modelī A arvien saglabājas nevienmērīgas prakses risks saistībā ar pašvaldību atšķirīgo veikspēju.
2. Iestāde nekļūtu par pašvaldības kompetences centru bērnu tiesībās, jo bērnu tiesību aizsardzība būtu viena no iestādes funkcijām, nevis pamatfunkcija.
3. Sociālā dienesta lēmumu apstrīdēšana pašvaldības ietvaros var būt risks, jo sūdzības izskatīšana var nenotikt objektīvi un personai tik un tā būtu jāvērsas tiesā, kas attiecīgi paildzinātu procesu.

7.2. Modelis B: Bāriņtiesu funkciju pārdale starp Bērnu aizsardzības centru (ar filiālēm pašvaldībās) un tiesu

Modelis B paredz valstij Bērnu aizsardzības centra personā pārņemt bērnu tiesību aizsardzības funkciju no bāriņtiesām. Lai iestāde būtu pieejama iedzīvotājiem, tiktu izveidotas filiāles pašvaldībās.

Jaunā institūcija nodrošinātu profesionālu, vienotu pieeju, specializētu kompetenci un kvalitatīvu lietu izskatīšanu, neatkarīgi no bērna dzīvesvietas. Šī institūcija kļūtu par nacionālo kompetences centru, kas nodrošinātu pārskatāmu, profesionālu un visā valstī vienotu praksi bērnu tiesību aizsardzības jautājumos.

Iestāde proaktīvi un ieinteresēti rīkotos, lai nodrošinātu bērna labākajām interesēm piemērotu situācijas risinājumu, tai skaitā, nodrošinātu bērnam tiesības tikt uzklausi, vadītu un koordinētu starpinstitūciju sadarbību, konsultētu bērnu, vecākus un citus pašvaldības iedzīvotājus bērnu tiesību jautājumos, izskatītu sūdzības un iesniegumus, veiktu saņemtās informācijas pārbaudi, iesaistītos bērnu tiesību pārkāpumu novēršanā, veicinātu izlīgumu, bērnu interesēs pieņemtu noteiktu kategoriju lēmumus.

Lēmumi par būtiskiem cilvēktiesību jautājumiem tiks nepastarpināti pieņemti tiesā. Savukārt Bērnu aizsardzības centram svarīga loma būtu informācijas iegūšanai un apkopošanai tiesā izskatāmo bērnu tiesību jautājumu izlemšanai, kā arī vēlākai tiesas informēšanai par bērna dzīves situācijas izmaiņām. Amatspersonu pieņemtos lēmumus un faktisko rīcību varētu apstrīdēt iestādes vadītājam, vadītāja lēmums būtu pārsūdzams tiesā. Diskutējams par to, vai iestādes vadītāja lēmums būtu pārsūdzams Administratīvā procesa likumā vai Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, ieviešot jaunu kārtību attiecīgo lēmumu pārsūdzēšanai.

Priekšrocības:

1. Centralizēta iestāde ar valsts finansējumu garantētu, ka bērnu tiesību jautājumi praksē tiek risināti vienādā kvalitātē visā valstī, neatkarīgi no bērna dzīvesvietas un pašvaldības finansiālā stāvokļa vai politiskās gribas.
2. Centralizētās iestādes ietvaros būtu iespējams ieviest vienotus kvalifikācijas standartus, profesionālu atlases sistēmu, kā arī nodrošināt konsekventu metodisko vadību.
3. Tiktu nodrošināta vienota informācijas pieejamība par bērnu, novērsta ar informācijas apmaiņu starp pašvaldībām saistītā problemātika, personām mainot dzīvesvietu.
4. Lēmumu apstrīdēšana iestādes ietvaros veicinātu ātrāku sūdzību izskatīšanu, kā arī ļautu iestādes ietvaros identificēt un novērst kļūdas, lai patstāvīgi pilnveidotu bērnu tiesību aizsardzības praksi, kā arī, iespējams, atslogotu tiesu sistēmu.
5. Tiktu nodrošināta objektīvāka bērna vajadzību novērtēšana, tostarp ārpusģimenes aprūpes apstākļu pārbaudē.

Riski:

Pašvaldību atšķirīgās veikspējas dēļ arvien pastāvētu risks nenodrošināt tos pakalpojumus bērnam un ģimenei, kas Bērnu aizsardzības centra ieskatā būtu nepieciešami. Šo risku varētu mazināt, piešķirot Bērnu aizsardzības centram tiesības dot pašvaldības sociālajam dienestam noteiktus uzdevumus sociālās palīdzības un atbalsta pakalpojumu sniegšanai.

8. Rekomendācijas

Nemot vērā ziņojumā konstatētās ilgstoši pastāvošās problēmas bāriņtiesu sistēmā un darbībā, kuras nav izdevies novērst ar līdzšinējiem un arī plānotajiem atsevišķajiem pilnveides pasākumiem un kuras joprojām rada būtiskus riskus bērnu tiesību aizsardzībai gan individuālu lietu ietvaros, gan valsts atbildības aspektā, ir konstatējama objektīva nepieciešamība pēc sistēmiskām pārmaiņām.

Sniedzu šādas rekomendācijas bērnu tiesību aizsardzības sistēmas stiprināšanai.

1. Ministru kabinetu:

aicinu izveidot jaunu, uz bērna un ģimenes vajadzībām vērstu institucionālo modeli, kas aizstātu līdzšinējo bāriņtiesu sistēmu, un nodrošinātu efektīvu un bērna labāko interešu prioritātē balstītu pieeju. Aicinu izvērtēt arī ziņojumā piedāvātos institucionālos modeļus, to priekšrocības un riskus. Neatkarīgi no izvēlēta modeļa, lēmumu, kas būtiski skar cilvēktiesības, pieņemšana ir nododama vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, lai nodrošinātu nepastarpinātu tiesas kontroli pār Satversmes 96. pantā, Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 9. pantā un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantā noteikto pamattiesību ierobežošanu. Šāda kārtība, iespējams, daudzos gadījumos ļautu arī izvairīties no paralēlo tiesvedību riska.²⁰⁸

Terminš institucionālā modeļa izstrādei: 2026. gada 1. decembris.

Terminš institucionālā modeļa ieviešanai: 2028. gada 1. janvāris.

2. Latvijas Republikas Saeimai:

lūdzu nodrošināt efektīvu parlamentāro uzraudzību bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidē un jauna institucionālā modeļa izstrādē un ieviešanā.

Latvijas Republikas tiesībsardze

Karina Palkova

²⁰⁸ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 13. aprīļa spriedums lietā [Nr. 25942/20](#) E. K. pret Latviju.